

Praktijkwerkstuk in het kader van het Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Hoogvliegers

Naam: Marieke van der Zwaan
Studentnummer: 2130275
Master Special Educational Needs (M SEN)
Fontys Opleiding Speciale Onderwijszorg
Leerroute: Remedial Teacher
Begeleid door: Aartje Bouman
Mei 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inleiding.....	5
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling.....	8
1.1. Aanleiding tot dit onderzoek.....	8
1.2. Huidige situatie en gewenste situatie.....	9
1.3. Het doel van en in mijn onderzoek.....	10
1.4. Onderzoeksvraag en deelvragen.....	10
Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing.....	12
2.1 Wanneer wordt er gesproken van hoogbegaafdheid?.....	12
2.1.1 De theorie van hoogbegaafdheid.....	12
2.1.2 Kenmerken van hoogbegaafdheid.....	14
2.2. Wat is het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen?.....	15
2.3. Wat zijn de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?.....	16
2.4 Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vormgeven?.....	20
2.5 Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor leerlingen en leerkracht?.....	21
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.....	22
3.1. Opbouw van het onderzoek.....	22
3.2 Data verzamelen en operationalisatie.....	23
Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten.....	26
4.1. Screening groep 6.....	26
4.2. Vragenlijst leerlingen.....	26
4.3. Vragenlijst ouders.....	28
4.4. Zelfbeeldschaal leerlingen.....	30
4.5 Kenmerken hoogbegaafde leerling in de klas.....	31
4.6 Aansluiten op onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.....	32
4.6.1 Compacting.....	32
4.6.2 Verrijking door middel van het aanleren van strategieën en vaardigheden.....	33
4.7 Reflecteren op organisatorisch handelen.....	34
4.8 Opbrengsten van aanpassingen in lesstofaanbod.....	36
4.8.1 Interview van leerlingen over de opbrengsten van het onderzoek.....	36
4.8.2 Interview van duo-collega over de opbrengsten van het onderzoek.....	37

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	38
5.1. <i>Conclusies</i>	39
5.2 <i>Aanbevelingen</i>	43
Hoofdstuk 6 Evaluatie.....	45
6.1 <i>Evaluatie van het onderzoek</i>	45
6.2 <i>Reflectie op mijzelf</i>	47
Dankbetuiging:	48
Literatuurlijst	49
Bijlagen	51

Samenvatting

Dit onderzoek is een afronding van mijn studie Master SEN (Special Educational Needs), leerroute Remedial Teaching aan de Hogeschool Fontys. Ik heb onderzoek gedaan op het gebied van hoogbegaafdheid op de basisschool.

Het onderwerp van mijn afstudeeronderzoek is: (Hoog)begaafde leerlingen uit groep 6 met speciale onderwijsbehoeften op de St. Catharinaschool te Haastrecht.

Het doel van mijn onderzoek is:

Hoogbegaafde leerlingen op de St. Catharinaschool worden (beter) begeleid.

Het doel in mijn onderzoek is:

Beter aansluiten op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen uit groep 6 zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Daarnaast wil ik door middel van kennisoverdracht mijn collega's begeleiden, zodat zij deze leerlingen beter kunnen ondersteunen.

Met dit afstudeeronderzoek kom ik tot een antwoord op mijn onderzoeksvraag:

'Hoe kan ik (hoog)begaafde leerlingen begeleiden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen?'

De antwoorden die ik heb gevonden op deze vraag zijn:

- Door tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.
- Door te compacten en verrijken en door strategieën en vaardigheden aan te leren.
- Als de leerkracht een positieve houding heeft ten aanzien van hoogbegaafdheid, komt dit ten goede aan de leerlingen, zodat zij zich geaccepteerd en gewaardeerd voelen.
- Door de organisatie aan te passen en tijd vrij te maken voor deze leerlingen.

Deze conclusies hebben geleid tot de volgende aanbevelingen:

- Zorg dat de communicatie tussen ouders en school goed verloopt. Op deze manier krijgen ouders geen verkeerde verwachtingen van de school en ze weten wat er speelt. Door goede communicatie krijgt de leerkracht een compleet beeld van de leerling.
- Het compacten en verrijken van de lesstof zijn belangrijke onderwijsbehoeften als het gaat om het begeleiden van hoogbegaafden. Het is vooral belangrijk

om in te zetten op strategieën en vaardigheden om te leren leren. Dit zorgt voor betere resultaten, dus het is raadzaam om dit te continueren.

- Maak tijd vrij in het rooster voor de begeleiding van de hoogbegaafde leerlingen. Besteed deze tijd aan de uitleg van het werk van 1 week en aan de evaluatie en reflectie van de afgelopen week. Zorg voor een goede voorbereiding en zorg dat de materialen klaarliggen.
- Kennisoverdracht over hoogbegaafdheid aan het team van mijn school is een voorwaarde voor het schrijven van beleid. Ik zou het team voorlichting willen geven over de volgende zaken:
 - Kennis over hoogbegaafdheid
 - Onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerling
 - Compacting en verrijking, het aanleren van strategieën en vaardigheden
 - Organisatie in de klas
 - Signalering van hoogbegaafde (onderpresterende) leerlingen
- Beleid maken met betrekking tot begeleiding van hoogbegaafde leerlingen op onze school. Op deze manier zorgen we voor een rode draad door de schoolloopbaan van de leerlingen. 'Feeling' voor hoogbegaafdheid beperkt zich niet tot een bepaalde leerkracht. In het beleid dienen de stappen van signalering van hoogbegaafde kinderen duidelijk beschreven te worden. Dit onderzoek is een begin van het beleid, hierin is duidelijk geworden hoe hoogbegaafde leerlingen begeleid kunnen worden zodat zij zich optimaal ontwikkelen.
- Een uitbreiding van het compactingsprogramma voor rekenen en zaakvakken al naar gelang de behoefte.

Inleiding

Voor de afronding van mijn studie Master SEN, leerroute Remedial Teaching aan de Hogeschool Fontys heb ik een onderzoek gedaan op het gebied van hoogbegaafdheid op de basisschool. Dit afstudeeronderzoek is tot stand gekomen tijdens de afronding van mijn studie en tijdens mijn werk als groepsleerkracht op de St. Catharinaschool in Haastrecht.

De oorsprong van mijn interesse voor hoogbegaafdheid ligt in mijn eindstage op basisschool de Bijenkorf in Gouda. In 2005 leerde ik hier de begeleider van de plusklas kennen. Ze vertelde mij enthousiast en gepassioneerd over deze slimmeriken. Ze kwam met verschillende boeken en artikelen over hoogbegaafdheid zodat ik mij kon verdiepen in het onderwerp. Ik werd door haar 'aangestoken!' Allerlei vragen over hoogbegaafdheid begonnen door mijn hoofd te spoken. Daarom besloot ik in 2006 een cursus te doen 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs,' gegeven door Drs. S. Drent.

Dit gaf mij een aantal handvatten om verder te komen met de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen in mijn klas, maar ik wilde nog meer leren, om nog beter aan te sluiten op de onderwijsbehoeften.

In 2008 ben ik begonnen aan de studie remedial teaching. De lessen waren vooral gericht op leerlingen die problemen hebben met de lesstof en daardoor uitvallen. Het leek mij daarom een mooie aanvulling om mijn onderzoek te richten op hoogbegaafdheid.

In april 2010 kwam vanuit stichting 'De Groeiling' de vraag of ik mij wilde scholen als talentcoach. Natuurlijk wilde ik dat, dat was echt iets voor mij!

De school waar ik werkzaam ben valt onder stichting 'De Groeiling.' Vanuit verschillende basisscholen zijn er werkgroepen gevormd die zich verdiepen in onderwerpen als signalering, werken met (hoog)begaafdheid in de klas en (plus)materialen. Ik maak deel uit van een werkgroep die zich verdiept in plusklassen. We hebben een aantal keer per jaar overleg. Dan koppelen we de resultaten terug in de grote groep, zodat iedereen kan profiteren van de bevindingen.

Op mijn school hebben we een werkgroep (hoog)begaafdheid gestart. Vanuit elke bouw (onder-, midden- en bovenbouw) vertegenwoordigt 1 leerkracht de school. Met zijn drieën vormen we de werkgroep die beleid ontwikkelt en zorgt dat er punten worden opgenomen in de meerjarenplanning van onze school.

In de schoolgids is het volgende beschreven: 'De school wil beter onderwijs realiseren door met het team zodanig gedifferentieerd te werken dat het in staat is onderwijs op maat te bieden.'

Onderwijs op maat betekent ook aandacht voor kinderen die naar boven 'uitvallen'.

Tijdens de scholing als talentcoach ben ik in aanraking gekomen met de theorieën van Tijn Koenderink, de cursusleider, die mij enorm geïnspireerd heeft. Tijn Koenderink is hoofdtrainer en oprichter van Novilo®. Binnen Novilo worden scholen begeleid een plek te creëren voor getalenteerde leerlingen. Tijn is begonnen als ervaringsdeskundige. Hij heeft 3 middelbare scholen versleten. Totdat hij uiteindelijk met hakken over de sloot zijn gymnasium heeft gehaald. Hij zou hyperhoogbegaafd zijn en vooral goed in bèta vakken en analytische vakken. Zijn eindpunt voor wiskunde was een 2,7. Dat heeft bij hem de vraag opgeroepen hoe dat nu eigenlijk kon. Hij kwam er al snel achter dat hij niet de enige was. Er waren meer hoogbegaafden waarbij het talent er niet uitkomt. Hij wilde weten waarom er zo'n groot verschil zit tussen talent en prestaties. Het antwoord is volgens hem, een gebrek aan of inefficiënte vaardigheden bij het leren. En een gebrek aan goede begeleiding.

Vragen die bij mij opkomen zijn dan: Wat is dan de juiste begeleiding voor een hoogbegaafde leerling? En wat voor vaardigheden moeten kinderen kunnen beheersen? Hoe pak je dit in de praktijk aan? Daar zou ik graag een antwoord op krijgen.

Momenteel is er in het zorgbeleid niets of nauwelijks iets opgenomen over de zorg aan (hoog)begaafde leerlingen op mijn school. Verschillende collega's geven deze leerlingen extra hulp door verrijkingsstof aan te bieden. Maar er is nog geen doorgaande lijn. Dit onderzoek is wellicht het begin van meer structuur op het gebied van hoogbegaafdheid in de school.

Door middel van dit onderzoek hoop ik meer expertise te krijgen over het onderwerp hoogbegaafdheid. En met name de omgang met (hoog)begaafde leerlingen, zodat ik het onderwijs beter af kan stemmen op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Ik wil na dit onderzoek mijn collega's adviseren over het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen.

In de kernpunten van de kwaliteitsagenda 2007-2011 is te vinden dat je als school verantwoordelijk bent voor de kwaliteit van het onderwijs. Kinderen hebben daarbij recht op inspirerend onderwijs (rijke leeromgeving) van de hoogste kwaliteit, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Dit geldt dus ook voor (hoog)begaafde leerlingen!

Het onderwerp van mijn afstudeeronderzoek is: (Hoog)begaafde leerlingen uit groep 6 met speciale onderwijsbehoeften op de St. Catharinaschool.

De doelstelling van mijn onderzoek is: Ik wil beter aansluiten op de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen uit groep 6 zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Daarnaast wil ik door middel van kennisoverdracht mijn collega's begeleiden, zodat zij deze leerlingen beter kunnen ondersteunen.

Met dit afstudeeronderzoek wil ik antwoord krijgen op de onderzoeksvraag:

Hoe kan ik (hoog)begaafde leerlingen begeleiden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen?

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 beschrijf ik de aanleiding, de probleemstelling en de doelstelling van mijn onderzoek. Hoofdstuk 2 bevat de theoretische onderbouwing van dit onderzoek. In dit hoofdstuk ga ik in op mijn deelvragen. In hoofdstuk 3 ga ik in op de onderzoeksmethodologie. Per deelvraag omschrijf ik de onderzoeksvorm. Ook vertel ik hoe ik omga met triangulatie, validiteit, betrouwbaarheid en ethische kwesties. In hoofdstuk 4 presenteer ik de resultaten van mijn praktijkonderzoek en van mijn literatuuronderzoek. In hoofdstuk 5 trek ik conclusies betreffende mijn onderzoeksvraag en deelvragen. Ik sluit af met aanbevelingen. In hoofdstuk 6 evalueer ik mijn onderzoek.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

In dit hoofdstuk beschrijf ik wat de aanleiding is geweest om het onderwerp, '(hoog)begaafde leerlingen uit groep 6 met speciale onderwijsbehoeften op de St. Catharinaschool', te kiezen als mijn afstudeeronderzoek.

Ik beschrijf hoe ik tot mijn onderzoeksvraag en deelvragen ben gekomen en wat het doel van en in mijn onderzoek is. Ik geef uitleg over de huidige en gewenste situatie. Tot slot geef ik aan wat ik hoop te bereiken met dit afstudeeronderzoek.

Om de leesbaarheid te verhogen spreek ik verder over 'hoogbegaafdheid.' In hoofdstuk 2 zal ik terugkomen op het verschil tussen begaafdheid en hoogbegaafdheid.

1.1. Aanleiding tot dit onderzoek

Dit onderzoek doe ik in eerste plaats, omdat ik handelingsverlegen ben. In het verleden heb ik leerlingen in de klas gehad waarvan ik dacht: 'Het zit erin maar het komt er niet uit. Als ik voldoende verrijking biedt, komt het wel goed!' Helaas was dit niet het geval. Veelal waren kinderen ongemotiveerd, onvoldoende zelfstandig, faalangstig en wilden ze niet doorzetten bij een moeilijk probleem. Wat deed ik verkeerd?

Ik wil tegemoet komen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen in mijn klas. Daarbij wil ik weten welke organisatievorm daarbij past, zodat het praktisch haalbaar is en mij niet teveel tijd kost.

Dit onderzoek is een aanvulling op mijn studie Master SEN. Het onderwerp hoogbegaafdheid is nauwelijks behandeld tijdens de opleiding. Voor mij was dat een gemis. De lessen waren vooral gericht op de leerlingen die problemen hebben met de lesstof en daardoor uitvallen.

Ik vind dat de hoogbegaafde leerling net zo goed de zorg van de leerkracht en de RT'er verdient. Zij moeten zich ook verder ontwikkelen en gemotiveerd blijven. Het is eigenlijk niet verwonderlijk dat sommige kinderen gedragsproblemen gaan vertonen, omdat ze zich vervelen. Niet meer naar school willen, omdat het saai is. Of nog erger, depressief raken. (Koenderink 2011)

Binnen zorgonderwijs vind ik hoogbegaafdheid een belangrijk onderdeel, daarom kies ik ervoor het onderwerp beter te bestuderen. Het sluit goed aan op mijn jarenlange interesse voor hoogbegaafdheid en mijn opleiding als talentcoach.

1.2. Huidige situatie en gewenste situatie

In de schoolgids is het volgende beschreven: 'De school wil beter onderwijs realiseren door met het team zodanig gedifferentieerd te werken dat het in staat is onderwijs op maat te bieden.' Dit betekent in de praktijk dat de eerste zorg uitgaat naar zwakke leerlingen. Zorg aan hoogbegaafde kinderen is daarbij een ondergeschoven kindje. Er is geen beleid als het gaat om hoogbegaafdheid. Er is geen doorgaande lijn in de school. Onderpresteerders worden bij ons op school niet of nauwelijks opgemerkt, omdat er geen eenduidige manier van signaleren is. Op basis van het Cito leerlingvolgsysteem worden hoogbegaafde leerlingen gesignaleerd. Bijvoorbeeld als er sprake is van een voorsprong van minstens een jaar.

Vaak worden er dan verrijkmateriaal ingezet. De leerlingen maken dit bovenop hun reguliere werk. Er wordt verwacht dat de kinderen dit zelfstandig doen. Dit is naar mijn idee weinig motiverend. 'Als ik mijn best doe, dan krijg ik meer werk,' heb ik een kind horen zeggen.

Toch merk ik dat het onderwerp leeft binnen het team. Dat werd duidelijk toen ik een O-meting deed voor mijn opleiding talentcoach. Daarin gaven leerkrachten aan meer kennis nodig te hebben en open te staan voor veranderingen. Dat vind ik een positieve uitgangspositie!

Aan de hand van dit onderzoek wil ik in de praktijk de praktische haalbaarheid onderzoeken. Ik vermoed dat een organisatorische verandering ruimte kan geven aan een leerkracht. Ruimte in tijd en in het hoofd. Daardoor wordt de stap naar een structurele oplossing voor hoogbegaafdheid kleiner en aantrekkelijker.

Ik wil dat de leerlingen gemotiveerd zijn, met plezier naar school komen. Dat ze het gevoel hebben serieus genomen te worden. En dat zij zich verder ontwikkelen.

Daarnaast verwacht ik dat ik van betekenis kan zijn voor de school waar ik werkzaam ben. Ik wil een verandering in school te weeg brengen, collega's motiveren en coachen. Mijn kennis als een olievlek verspreiden, zodat mijn collega's er voordeel aan hebben en hoogbegaafde leerlingen beter worden begeleid op de St.

Catharinaschool. Een praktische en effectieve manier van begeleiden aanreiken. Ik vermoed dat de bevindingen in alle klassen van de school toegepast kunnen worden, zodat mijn onderzoek iets van de school wordt en niet alleen van mij. Mijn ideale

plaatje is een structurele en eenduidige aanpak voor hoogbegaafde kinderen op onze basisschool. Mijn onderzoek is daarvan een begin. Ik hoop dat collega's, die te maken krijgen met hoogbegaafdheid in de klas, beroep doen op de kennis die aanwezig is in school. Ik vind het zonde als er steeds opnieuw een wiel wordt uitgevonden, wat betreft de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen.

1.3. Het doel van en in mijn onderzoek

Het doel van mijn onderzoek is:

Hoogbegaafde leerlingen op de St. Catharinaschool worden (beter) begeleid.

Het doel in mijn onderzoek is:

Beter aansluiten op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen uit groep 6 zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Daarnaast wil ik door middel van kennisoverdracht mijn collega's begeleiden, zodat zij deze leerlingen beter kunnen ondersteunen.

1.4. Onderzoeksvraag en deelvragen

Mijn onderzoeksvraag is:

'Hoe kan ik (hoog)begaafde leerlingen begeleiden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen?'

Deelvragen:

- 1. Wanneer wordt er gesproken van hoogbegaafdheid?*
- 2. Wat is het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen?*
- 3. Wat zijn de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?*
- 4. Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vorm geven?*
- 5. Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor de leerlingen en leerkracht?*

Het onderzoek heb ik in mijn eigen klas uitgevoerd, groep 6. De groep bestaat uit 22 leerlingen. 11 meisjes en 11 jongens. De leerlingen hebben allemaal een leeftijd tussen de negen en elf jaar. Het werkniveau van de leerlingen onderling is erg verschillend. Binnen de groep wordt op 3 niveaus lesgegeven. De verkorte instructie, het directe instructiemodel en de verlengde instructie. Binnen de groep is sprake van een ontspannen, gestructureerde groepssfeer. De begeleiding is erop gericht dat de leerlingen een bepaalde mate van zelfstandigheid ontwikkelen, aansluitend op het voortgezet onderwijs. De leerlingen hebben respect voor elkaar. Het op een respectvolle manier met elkaars verschillen omgaan is vanzelfsprekend. Er wordt hier veel aandacht aan besteed.

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

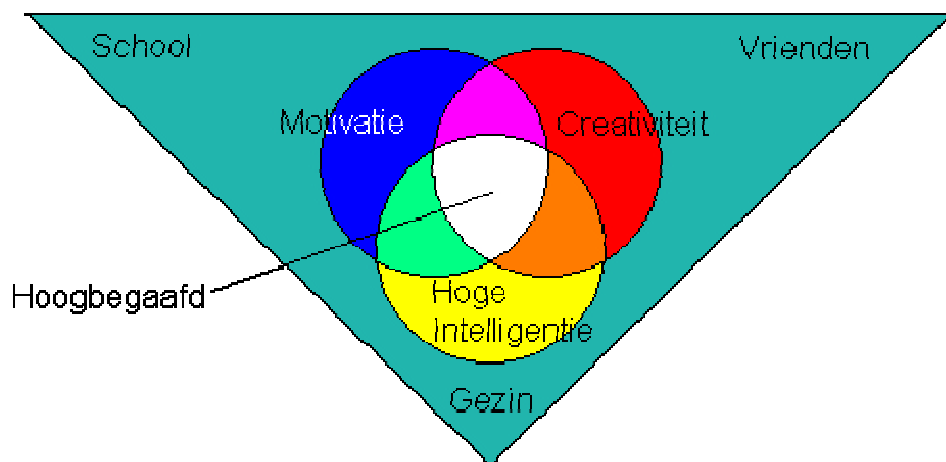
In dit hoofdstuk beschrijf ik het theoretische gedeelte van mijn onderzoek. Ik beschrijf wat ik in de literatuur heb gevonden en geef antwoord op mijn deelvragen.

2.1 Wanneer wordt er gesproken van hoogbegaafdheid?

2.1.1 De theorie van hoogbegaafdheid

Het is niet gemakkelijk om een eenduidige definitie van hoogbegaafdheid te geven. Er zijn veel verschillende omschrijvingen. Hoogbegaafdheid is geen kwestie van alleen een hoge intelligentie. Een hoge intelligentie is geen garantie voor hoogbegaafdheid. Het is een onderdeel daarvan. Er komt meer bij kijken. In de literatuur zijn verschillende theoretische modellen van hoogbegaafdheid te vinden.¹

De meest gebruikte omschrijving die in Nederland gebruikt wordt is die van Renzulli en Mönks (1988) Hierin wordt aangegeven welke factoren een rol spelen bij hoogbegaafdheid. Daarbij hoort het Triadisch model van Renzulli en Mönks:²

Dit model gaat ervan uit dat een hoogbegaafd kind beschikt over de volgende persoonlijkheidskenmerken:

- hoge intelligentie: meestal wordt als grens een IQ van 130 of hoger gehanteerd;
- motivatie: doorzettingsvermogen om een taak te volbrengen;

¹ Drent, S. Gerven, van E. 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs' 2002

² http://dewijswijzeronline.nl/pageID_6388706.html, geraadpleegd op 18 april 2011

- creativiteit: hiermee wordt bedoeld creatief zijn in het oplossen van problemen.

Naast deze kenmerken is een positieve invloed vanuit de omgeving van het kind nodig om de hoogbegaafdheid tot uiting te laten komen. Tot de omgeving van het kind behoren het gezin, de school en de vrienden van het kind.

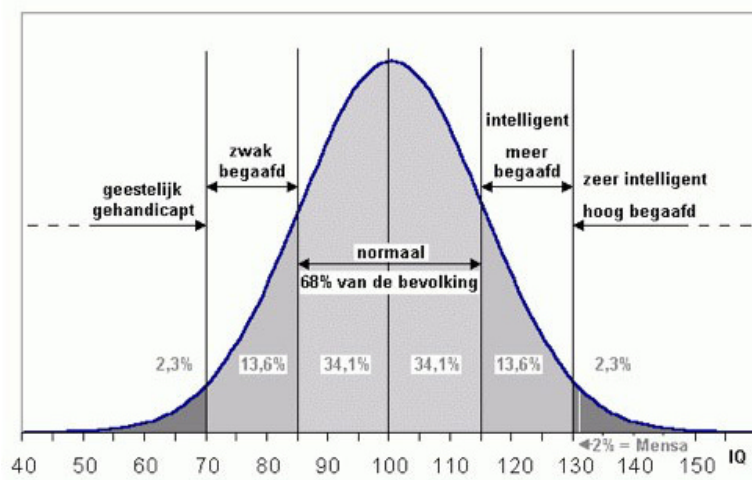
Het gezin drukt een stempel op de opvoeding en daarmee op de ontwikkeling van het kind. Opvoedingsstijl speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van hoogbegaafdheid. Het werkt stimulerend als het gezin de leergierige kant van het kind aanmoedigt door bijvoorbeeld naar tentoonstellingen en musea te gaan en in te gaan op vragen van het kind.

Verder is het van belang dat school uitdagende leerstof en een veilige omgeving biedt aan de hoogbegaafde leerling, zodat het kind zich geaccepteerd voelt en aan zijn trekken komt.

Vrienden en vriendinnen kunnen stimulerend zijn voor bijvoorbeeld de acceptatie in de groep. Met belangstelling voor wat de ander weet (de sterke kanten) terwijl de zwakke kanten van het hoogbegaafde kind geaccepteerd worden.

Pas bij een goed samenspel van deze zes factoren kan hoogbegaafdheid zich ontwikkelen. Maar de omgeving kan ook een belemmerende invloed hebben waardoor de hoogbegaafdheid niet tot uiting komt.

In het figuur³ hieronder wordt duidelijk wanneer er gesproken wordt van meerbegaafdheid en hoogbegaafdheid. Bij een IQ van 115 tot 130 wordt er gesproken van meerbegaafdheid. Bij een IQ van 130 en hoger wordt er gesproken van hoogbegaafdheid. Meerbegaafden hebben een hoge intelligentie en motivatie, maar hoogbegaafde kinderen onderscheiden zich door het creatieve denken.

³ <http://www.hettalentenlab.nl/attachments/Image/iq-test.jpg> geraadpleegd op 18 april 2011, Normaalverdeling van intelligentie.

2.1.2 Kenmerken van hoogbegaafdheid

Er zijn verschillende kenmerken waar je hoogbegaafde leerlingen aan zou kunnen herkennen. Het kind zal waarschijnlijk niet alle kenmerken bezitten, want ook hoogbegaafde kinderen verschillen van elkaar, zoals elk kind.

Dit is een indicatie hoe een hoogbegaafde leerling herkend zou kunnen worden⁴:

- Snel van begrip.
- Hoog leertempo.
- Maakt grote denk- leerstappen.
- Veel kennis en brede interesse. De kennis is systematisch georganiseerd en een goed geheugen.
- Beschikt over een groot probleemoplossend geheugen.
- Hoog taalniveau.
- Blinkt uit op meerdere (vak)gebieden.
- Gebruik maken van eigen ervaringskennis.
- Nieuwsgierig, actief en explorerend.
- Plezier in het oplossen van moeilijke problemen.
- Het kunnen maken van onverwachte denksprongen.
- Risico's durven nemen (experimenteren), gedreven en vasthoudend, zelfvertrouwen.
- Beschikt over een groot doorzettingsvermogen.
- Is op een gezonde manier perfectionistisch.
- Is veelal een intuïtieve denker.
- Beschikt over het vermogen tot (zelf)reflectie.

Een kind dat een of meerdere kenmerken bezit hoeft niet hoogbegaafd te zijn. Het model van Renzulli en Mönks (zoals genoemd op bladzijde 12) moet ook overeenkomen met het kind.

⁴ Inventarisatie uit verschillende bronnen:

- Nelissen, J. en Span, P. 'Begaafde kinderen op de basisschool' Bekadidact Baarn (1999)
- Drent, S. Gerven, van E. 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs' 2002

2.2. Wat is het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen?

Het is naar mijn mening belangrijk om te weten welke doelen je wilt nastreven als het gaat om het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen. Met een doel voor ogen schep je helderheid naar verschillende partijen⁵:

- De leerling
- De ouder
- De groepsleerkracht
- De schooldirectie
- Het bovenschools bestuur

Alle partijen hebben verschillende verwachtingen en belangen. Daarom is het belangrijk om de doelen zo helder mogelijk te formuleren, zodat er geen onduidelijkheid ontstaat. Uit de literatuur blijkt dat communicatie tussen school en ouders erg belangrijk is.⁶

In de literatuur heb ik weinig kunnen vinden over doelen in (hoog)begaafdenonderwijs. Er wordt vooral gesproken over hoe je het onderwijs moet vormgeven: Signaleren van hoogbegaafden, compacten en verrijken van de lesstof etc.

Het doel⁷ van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen:

1. De leerlingen zitten goed in hun vel;

- Leerlingen gaan met plezier naar school toe. Dit betekent niet dat ze alles leuk vinden maar dat ze een positief beeld hebben van zichzelf, van school en hun plek daarin.

2. Leerlingen zijn productief;

- Leerlingen presteren op een niveau dat bij hun cognitieve en sociaal-emotionele capaciteiten hoort. Ze zijn zich bewust van hun talenten en hoe die in te zetten. Ze zijn in staat om met frustraties en uitdagende stof om te gaan. Ze zijn voorbereid op de eisen die op het middelbaar onderwijs aan hen gesteld worden.

3. Leerlingen halen de kerndoelen;

⁵ Doelen gebaseerd op cursusmateriaal van Tijn Koenderink 'Opleiding tot Talentcoach'

⁶ V.Gerven, 2009: Handboek hoogbegaafdheid.

⁷ <http://www.novilo.nl/Materialen/Hoogbegaafdheid/wat-is-het-doel-van-onderwijs-aan-hoogbegaafden.html> geraadpleegd op 26 april 2011.

- Leerlingen hebben een goede beheersing van de stof die in de kerndoelen omschreven staat. De leerlingen zijn goed voorbereid op de inhoud waar het middelbaar onderwijs op verder gaat.

4. Verrijking

- De verrijking is gericht op het aanleren van vaardigheden. De belangrijkste vaardigheden zijn: Jezelf motiveren, omgaan met je overtuigingen, geheugen gebruiken, zelfstandig werken, samenwerken, omgaan met frustraties, het opsporen en oplossen van hiaten.
- Deze plusdoelen halen we met behulp van verrijkingsmateriaal dat wordt geselecteerd als middel om de bovenstaande vaardigheidsplusdoelen te bereiken.

De doelen staan voor mij op volgorde van belangrijkheid. Ik vind dat het welbevinden van deze kinderen centraal moet staan, omdat een kind dat zich niet goed voelt niet komt tot leren⁸.

2.3. Wat zijn de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?

Essentieel in het omgaan met verschillen tussen leerlingen, is hoe we naar kinderen kijken en hoe we 'problemen' formuleren⁹. Onderwijsbehoeften spelen hierbij een belangrijke rol. Onderwijsbehoeften formuleer je door aan te geven wat het kind nodig heeft om een bepaald doel te bereiken. (De Lange, 2006)

Werken met onderwijsbehoeften is doelgericht en stimuleert om ons handelen af te stemmen op wat een leerling nodig heeft. Dit biedt meer perspectief dan het opsommen van problemen en stoornissen.

Aan de basis van het werken met onderwijsbehoeften staat het accepteren van het feit dat kinderen verschillen. Het gaat erom wat dit kind van deze ouders, in deze groep bij deze leraar op deze school voor de komende periode nodig heeft.

Onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen kunnen verschillen. Ik wil in kaart brengen wat een hoogbegaafde leerling in algemene zin nodig heeft. Daarvoor heb ik gebruik gemaakt van het boek van Pameijer en Beukering (2008) en tips vanuit de cursus van Koenderink (2011).

⁸ naar <http://www.positiefonderwijs.nl/> geraadpleegd op 25 april 2011

⁹ Pameijer, N. & Beukering van, T. (2008) Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider. Leuven: Uitgeverij Acco blz. 14 + 15

De leerling heeft een instructie nodig:

- Die de betekenis van de les verheldert;
- Die verkort is. Doelen, kernpunten en oplossingsstrategieën kort bespreken waarna het kind zelfstandig aan het werk gaat.

De leerling heeft opdrachten nodig:

- Die net boven het niveau liggen, zodat er voldoende uitdaging is.

De leerling heeft (leer)activiteiten nodig:

- Die hem uitdagen (zoals uitbreiding met plustaken en verdiepingsopdrachten);
- Die ruimte laten voor eigen keuze en inbreng.

De leerling heeft feedback nodig:

- Gericht op proces en inzet niet op eindresultaat. Hierdoor wordt de inzet beter;
- Waarbij succeservaring wordt benadrukt.

De leerling heeft groepsgenoten nodig:

- Met wie hij/zij samenwerkend kan leren.

De leerling heeft een leraar nodig:

- Die duidelijke grenzen stelt en consequent is en daarmee veiligheid biedt;
- Een warme begeleiding geeft;
- Die vriendelijk en beslist is;
- Een positieve houding heeft ten aanzien van hoogbegaafdheid;
- Die complimenteert en reflecteert op inzet;
- Die doelgericht (dus flexibel) kan differentiëren;
- Die bewust momenten creëert waarbij de leerling aangeeft dat hij/ zij iets niet kan. Deze opdracht dan samen doen.

Ik werk een aantal onderwijsbehoeften uit, namelijk; compacting en verrijking en het aanbieden van strategieën en vaardigheden.

Aanbieden van compacting

'Compacting,' betekent in het Nederlands 'indikken' van de leerstof. De leerkracht bepaalt welke onderdelen per vakgebied persé nodig zijn om de einddoelen van het vak te bereiken. Concreet betekent dit dat er diverse opdrachten uit de methode worden weggelaten en er nauwelijks herhaling van de oefenstof is. De leerling krijgt instructie over nieuwe lesstof en verwerkt verder zelfstandig de beperkte opgaven in de groep. Compacting is nodig om leerlingen aan te kunnen spreken op hun leereigenschappen (Drent & van Gerven 2002).¹⁰

Als leerkracht is het belangrijk dat je een keuze maakt uit het reguliere lesstofaanbod. Daarbij is het van belang dat de maatregelen die je als leerkracht neemt regelmatig geëvalueerd worden. Past het lesstofaanbod nog wel bij het kind? Krijgt het kind de lesstof iedere les af? Wat vindt het kind zelf?

Aanbieden van verrijkingstof

Verrijkingsonderwijs heeft als doel de vaardigheid van het leren te koppelen aan kennisontwikkeling.¹¹ Hierdoor wordt het zelfbeeld van de leerling positief beïnvloed (Westenberg e.a.1993). Onderzoek toont aan dat leerlingen die verrijkingsonderwijs krijgen, betere schoolresultaten behalen en zich meer welbevinden op school dan even intelligente kinderen die geen verrijkingstaken aangeboden krijgen (Hill 1991) Verrijkende lesstof dient te voldoen aan de volgende eisen:¹²

- Bevat open vraagstellingen (open opdrachten met hoe-, wat- en waaromvragen);
- Beschikt over een hoge complexiteit;
- Bevat opdrachten met een probleemgericht karakter;
- Maakt meerdere oplossingsstrategieën mogelijk;
- Doet beroep op de creativiteit;
- Overstijgt het didactische niveau van de leerling. Het is natuurlijk niet de bedoeling dat het te makkelijk is!

Verrijking vereist compacting, zodat er tijd ontstaat om aan de verrijkingstof toe te komen. De verrijking is gericht op het aanleren van strategieën en vaardigheden. De

¹⁰ V.Gerven, 2009: Handboek hoogbegaafdheid blz. 77

¹¹ V.Gerven, 2009: Handboek hoogbegaafdheid blz. 91

¹² Drent, S. Gerven, van E. 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs' 2002 blz. 66

plusdoelen halen we met behulp van verrijkingsmateriaal dat wordt geselecteerd als middel om de bovenstaande vaardigheidsplusdoelen te bereiken.

Aanbieden van strategieën en vaardigheden

Bij leren zijn er, versimpeld bekeken, twee hoofdroutes die je kunt nemen om iets te leren (Koenderink 2011).

1. Je kunt iets leren door het te onthouden en veel te oefenen.
2. Je kunt iets leren door het te begrijpen.

Het probleem dat bij een aantal hoogbegaafden optreedt in het onderwijs is in feite een luxeprobleem. De leerstof is niet moeilijk genoeg en het is te weinig. De leerlingen zijn in staat er zich met alleen maar begripsvermogen doorheen te worstelen. Het probleem komt dan naar voren in de 2e of 3e klas van de middelbare school. Op dat moment bouwt de hoeveelheid stof zich exponentieel uit zodat het niet meer mogelijk is om er "een keertje naar te kijken en dan weet ik het wel". Er moet dan echt gestudeerd worden. Maar hoe? Want als je al 10 jaar een strategie toepast die je erg veel succes heeft gebracht, hoe verander je dat dan zomaar?

Het antwoord op deze vraag is het aanbieden van strategieën (Koenderink 2011). *Zintuiglijk*, door zintuigen aan het leren te koppelen. Bijvoorbeeld door te luisteren naar de taal, het lezen van strips, tekeningen te maken, concepten na te bouwen in klei.

Emotie, door emotie op te roepen bij dat wat je leert. Probeer als leerkracht verhalen levendig te vertellen. Beeld principes en formules uit.

Herhaling, door de informatie te herhalen. Herhalen betekent niet dat de hele les opnieuw moet. Het kan in twee minuten door er opnieuw doorheen te lopen. Een van de meest effectieve herhaalschema's werkt als volgt:

Herhaal na 1 dag

Herhaal na 2 dagen

Herhaal na 4 dagen

Herhaal na 8 dagen

Herhaal na 16 dagen

Herhaal na 32 dagen

Verbinding, door bij elk onderwerp dat je leert de verbinding met andere onderwerpen uit te leggen. Hoe meer verbindingen je kunt leggen, hoe meer het zal zijn als het laatste puzzelstukje op zijn plek valt. Er valt bij talen bijvoorbeeld onder het gebruik maken van stammen van woorden en woordgroepen. Hierdoor komt er structuur en logica in een taal.

Begrip/hiërarchie, door eerst aan te geven wat de context van het onderwerp is en het einddoel te vertellen. Deze benadering zit ook in top-down leren. Hieruit werk je je weg naar 'beneden' naar de details toe.

Om te voorkomen dat je in de valkuilen van motivatie en statische intelligentie (de vaststaande intelligentie, IQ) valt moet je eerst met een leerling besluiten om te beoordelen op inzet, niet op talent, en zelfs even niet op resultaat. Je spreekt samen een redelijke tijd af om te besteden aan het leren en onthouden, bijvoorbeeld 20 minuten per dag. Wanneer de leerling dit doet wordt hij beloond, doet hij dit niet worden beloningen afgenomen. Hiermee neem je ook een deel van de angst, van de leerling, om te falen weg.

Vervolgens ga je met de leerling verschillende strategieën proberen. Als eerste is het vaak verstandig om het herhaalschema toe te passen (Herhalen na 1, 2, 4, 8, etc dag). Daarna ga je samen kijken naar de structuur van de stof die geleerd moet worden. Wat kan daar aan 'begrepen' worden. Als laatste verdeel je de stof in hapklare brokken waar een leerling makkelijker mee aan de slag kan.

Leuke tips voor de vaardigheden: Geheugen gebruiken, jezelf motiveren, omgaan met je overtuigingen, zelfstandig werken, samenwerken, omgaan met frustraties en het maken van mindmaps op de site: www.lereniseenmakkie.nl¹³

2.4 Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vormgeven?

Deze vraag kan ik niet beantwoorden met behulp van de gelezen literatuur. Ik heb veel nageacht over wat ik kan veranderen op organisatorisch gebied. Ik wil momenten creëren om samen met deze leerlingen strategieën en vaardigheden te

¹³ www.lereniseenmakkie.nl geraadpleegd op januari 2011

oefenen. Ik wil tijd vrij maken om te kunnen luisteren naar deze leerlingen. Daarbij wil ik tijd maken om te reflecteren en evalueren. Ik wil de kinderen verantwoordelijk maken voor hun eigen leerproces.

In hoofdstuk 4 en 5 kom ik terug op deze deelvraag.

2.5 Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor leerlingen en leerkracht?

Deze vraag kan ik nog niet beantwoorden. In hoofdstuk 4 en 5 kom ik terug op deze deelvraag.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk beschrijf ik hoe ik mijn praktijkonderzoek heb vormgegeven. Ik leg uit hoe ik data verzamel, welke onderzoeksinstrumenten ik daarbij gebruik en waarom ik tot die keuze ben gekomen.

Verder ga ik in op triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid en geef ik een ethische verantwoording.

3.1. Opbouw van het onderzoek

Dit is een cyclisch onderzoek. In meerdere korte cycli onderzoek ik hoe ik hoogbegaafde leerlingen kan begeleiden, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Het is een combinatie van handelen, onderzoeken, uitvoeren en reflecteren op het uitgevoerde. Hiervoor gebruik ik de volgende bronnen:

- Literatuur (zie literatuurlijst)
- Observaties leerlingen
- Vragenlijst leerlingen en ouders
- Gesprekken leerlingen, ouders en leerkrachten

Ik wil een verzameling gegevens aanleggen die zich richt op het hoogbegaafdheids-onderwijs binnen mijn klas.

Eerst ga ik literatuur over hoogbegaafdheid lezen. Dan ga ik de leerlingen van groep 6 screenen. Zo kom ik er achter welke kinderen in aanmerking zouden komen voor het speciale lesaanbod. Vervolgens wil ik een vragenlijst ontwikkelen om het zelfbeeld van de leerlingen te testen. Bij onduidelijkheden houd ik een interview. Zo kom ik erachter of de leerlingen tevreden zijn over hoe ze op school presteren. De test op het gebied van het zelfbeeld vul ik aan met een vragenlijst over het welbevinden op school. Als er onduidelijkheden zijn of ik wil meer informatie van de leerling, kan er een aanvullend gesprek plaatsvinden. De ouders vraag ik een lijst in te vullen over het welbevinden van hun kind. Wellicht hebben zij een andere kijk dan de leerkracht op de leerlingen. Als er voor mij onduidelijkheden worden ingevuld, vraag ik de ouders dit toe te lichten in een gesprek. Deze uitkomsten vormen de uitgangspunt van mijn onderzoek. Vervolgens ga ik veranderingen in lerarengedrag en lesstof doorvoeren. Elke week wordt samen met de leerlingen geëvalueerd. Eventuele verbeteringen worden doorgevoerd. Ik herhaal de cyclus 6 weken. De veranderingen worden doorgevoerd en het effect wordt bekeken.

Aan het einde van het onderzoek wil ik de vragenlijst over het welbevinden herhalen en vergelijken met de vragenlijst van de beginsituatie. Ik houd eveneens een interview met de leerlingen. Tevens wil ik een collega vragen haar mening te geven over de veranderingen in de klas en de praktische toepasbaarheid. Daarna kunnen conclusies worden getrokken.

3.2 Data verzamelen en operationalisatie

Ik verzamel data aan de hand van de waarnemingsmethode bevragen (Harinck, 2009). Voor het bevragen maak ik gebruik van een interview, enquête (semi-gestructureerde vragenlijst, met een aantal open vragen omdat ik geen antwoorden wil sturen. Door het stellen van open vragen hoop ik meer inzicht te krijgen in de ´(on)tevredenheid´ van ouders over het gegeven onderwijs. Het stellen van alleen gesloten vragen brengt het risico met zich mee dat er sociaal wenselijk wordt geantwoord en dat wil ik vermijden.

Mijn onderzoeksvraag is:

‘Hoe kan ik (hoog)begaafde leerlingen begeleiden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen?’

Als het onderzoek volbracht is weet ik hoe ik de begaafde leerlingen van groep 6 het beste kan uitdagen.

Deelvragen:

1. Wanneer wordt er gesproken van hoogbegaafdheid?

Deze vraag heb ik deels kunnen beantwoorden door literatuur te lezen. Daarbij heb ik de voor mij relevante informatie geselecteerd. Ik wil onderzoeken welke kenmerken de hoogbegaafde leerlingen hebben. De theorie die ik gevonden heb zal ik koppelen aan mijn praktijk d.m.v. observaties en persoonlijke ervaringen.

2. Wat is het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen?

Deze vraag heb ik deels kunnen beantwoorden door in de literatuur te zoeken naar doelen van hoogbegaafdenonderwijs. Ik heb de doelen gerangschikt naar belangrijkheid. Welbevinden staat daarbij bovenaan. Ik wil onderzoeken hoe het zelfbeeld en het welbevinden is van de leerlingen en hoe ouders tegen het welbevinden van hun kind aankijken.

3. Wat zijn de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?

Door literatuur te lezen over onderwijsbehoeften en hoogbegaafde kinderen wil ik erachter komen wat de hoogbegaafde leerling nodig heeft binnen een klassensituatie. De theorie die ik gevonden heb wil ik in mijn klas toepassen door het lesstofaanbod te veranderen naar aanleiding van de doelen zoals hierboven gesteld. Ik wil het compacten, verrijken en leren leren toepassen in de praktijk. Dit evalueer ik elke week, dan herhaal ik deze cyclus 6 keer.

4. Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vormgeven?

Ik wil onderzoeken welke veranderingen de leerkracht door moet voeren om te kunnen werken aan de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Vanuit de cursus 'Talentcoach' die ik volg heb ik een aantal organisatorische suggesties gekregen. Ik wil onderzoeken of dit praktisch haalbaar is. Kost het niet te veel tijd? Welke regels moet ik toepassen?

5. Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor de leerlingen en leerkracht?

Eerst breng ik de beginsituatie in kaart. Hoe is het welbevinden en zelfbeeld van de leerlingen nu? Hoe kijken ouders naar het welbevinden van hun kind?

Hierna leg ik de eindsituatie vast: Hoe vonden de kinderen om op deze manier te werken? Bevordert dit hun welbevinden? De vragenlijst welbevinden wordt herhaald en vergeleken met de vragenlijst van de beginsituatie. Hoe vindt de leerkracht om zo te werken? Is het praktisch haalbaar?

Triangulatie

Bij praktijkonderzoek is het gebruik maken van meerdere gegevensbronnen van belang (Harinck, 2009). Ik bekijk de gegevens vanuit verschillende invalshoeken. Daarnaast maak ik gebruik van verschillende informanten. Zo heb ik gesprekken met de hoogbegaafde kinderen en met mijn duocollega.

De ouders van de betreffende leerlingen worden in het onderzoek betrokken. Zij kijken anders tegen de kinderen aan en zien wellicht andere dingen dan op school te zien is. De informatie die de ouders geven, kan ik gebruiken om aan te sluiten op de onderwijsbehoeften van de kinderen. Ik wil toetsen of de literatuur overeen komt met de praktijk.

Validiteit en betrouwbaarheid

Het is bij dit onderzoek niet mogelijk de betrouwbaarheid en de validiteit te berekenen, zoals in een wetenschappelijk onderzoek. Om ervoor te zorgen dat het toch zo valide en betrouwbaar mogelijk blijft heb ik mijzelf de volgende vraag gesteld: Levert de meting na herhaling hetzelfde resultaat op?

Bij de gesprekken met leerkrachten, ouders en leerlingen ben ik er vanuit gegaan dat deze betrouwbaar zijn.

Bij observaties is de betrouwbaarheid en validiteit lastig in te schatten. Bij twijfel wordt de observatie op een ander moment herhaald.

Ik denk kritisch na over mijn instrument en het verbeteren ervan. Bij het verbeteren speelt het gezonde verstand een grote rol. Ik maak gebruik van een critical friend die mijn stukken leest en voorziet van feedback.

Ethische verantwoording

Voor mijn onderzoek zal ik alle ethische uitgangspunten van praktijkonderzoek in acht nemen.¹⁴

Alle betrokkenen worden voordat het onderzoek begint geïnformeerd. Ik vraag aan de directie toestemming om dit onderzoek te mogen doen. Voordat ik leerlingen ga observeren en ik met ze in gesprek ga vraag ik ouders van de betrokken leerlingen schriftelijk om toestemming van deelname. De resultaten van observaties, toetsgegevens van CITO en de gesprekken met leerkrachten, kinderen en ouders zullen in anonimiteit worden beschreven om de privacy te waarborgen.

Ouders informeer ik via informatiebrieven (zie bijlage 1 en 5). Deze informatiebrieven worden voor uitgave gecontroleerd door de directie en een collega. Ouders kunnen contact met mij opnemen als er vragen of onduidelijkheden zijn. Mijn collega's stel ik op de hoogte van de resultaten door een presentatie te houden tijdens een teamvergadering. Belanghebbenden kunnen mijn onderzoek te allen tijde inzien.

¹⁴ Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek:

[http://www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman_R-1._\(2008\)_Ethische_uitgangspunten_bij_praktijkonderzoek_Fontys_OSO.pdf](http://www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman_R-1._(2008)_Ethische_uitgangspunten_bij_praktijkonderzoek_Fontys_OSO.pdf) geraadpleegd op 15-02-2011

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

In dit hoofdstuk presenteer ik de uitkomsten van mijn onderzoek. Als eerste beschrijf ik hoe de groepsresultaten zijn geanalyseerd en hoe ik tot de doelgroep van (hoog)begaafde leerlingen ben gekomen. Vervolgens beschrijf ik de vragenlijst van leerlingen en ouders, de zelfbeeldschaal, observaties en reflecteer ik op mijn organisatorische handelen. En ik ga in op compacten, verrijken en het aanleren van strategieën en vaardigheden.

4.1. Screening groep 6

Naar aanleiding van de resultaten van het leerlingvolgsysteem CITO groep 6 heb ik van het DL (Didactische Leeftijd) een analyse gemaakt. Als een leerling op één of meerdere vakgebieden een voorsprong heeft van minimaal 10 maanden (dat is 1 schooljaar), behoort het kind tot de doelgroep. Als er een vermoeden van onderpresteren bestaat wordt de leerling ook tot de doelgroep gerekend.

Er zijn zes leerlingen geselecteerd voor dit onderzoek. Dat wil niet zeggen dat deze leerlingen daadwerkelijk hoogbegaafd zijn. Het is niet in het belang van het onderzoek om uit te zoeken of de leerlingen hoogbegaafd zijn.

De ouders van de kinderen hebben allen toestemming gegeven mee te werken aan het onderzoek.

4.2. Vragenlijst leerlingen

De leerlingen hebben een vragenlijst ingevuld. Zo breng ik het welbevinden in kaart. Met behulp van de beoordelingsschaal (Harinck, 2009) heb ik de antwoorden geanalyseerd. De antwoorden zijn in een tabel weergegeven.

Kwantitatieve analyse vragenlijst beginsituatie leerlingen

	Ja	Soms/ beetje	Nee
Ga je met plezier naar school?	3	3	
Ik word uitgedaagd op school.	4	2	
Ik verveel me op school.		5	1
Ik word genoeg uitgedaagd.	4	2	

Ik zou meer uitdaging willen.	4	1	1
-------------------------------	---	---	---

Kwalitatieve analyse vragenlijst beginsituatie leerlingen

Wat vind je vervelend?	Wachten totdat je door mag gaan. Als ik sneller ben dan wacht ik. Taal Ik vind niets vervelend.
Welk schoolvak zou je willen veranderen, omdat het bijvoorbeeld saai is?	Spelling 2x Taal 3x Rekenen 1x
Waarom zou je dat willen veranderen?	Omdat ik het niet zo leuk vind. Er zit geen spel bij. Het is saai.
Wat zou je willen veranderen?	Een spel 2 x iets moeilijker Minder schrijven. Vaker alleen werken.
Wat vind je nu uitdagend?	Kien Kies maar Informatie junior Rekenen en taal
Waarom?	Je hebt meer te doen. Leuk omdat het moeilijk is. Je moet dingen opzoeken, je leert er veel van.

4.3. Vragenlijst ouders

De ouders hebben een vragenlijst ingevuld. Zo breng ik het welbevinden van de leerlingen in kaart. Met behulp van de beoordelingsschaal (Harinck, 2009) heb ik de antwoorden geanalyseerd. De antwoorden zijn in een tabel weergegeven.

Kwantitatieve analyse vragenlijst ouders

De ouders van de (hoog)begaafde leerlingen hebben een vragenlijst ingevuld. Ik wilde met deze vragenlijst een beeld krijgen van het welbevinden van de leerlingen.

	Ja	Soms/ beetje	Nee
Gaat uw kind graag naar school?	6		
Maakt u zich wel eens zorgen over het welbevinden van uw kind?		4	2
Heeft uw kind wel eens problemen op school?		3	3
Heeft uw kind wel eens problemen met huiswerk en of plannen?	1	1	4
Vindt u dat de school van uw kind het onderwijs voldoende aanpast aan de onderwijsbehoeften van uw kind?	4	1	1

Kwalitatieve analyse vragenlijst ouders

Zo ja, waarover maakt u zich zorgen?	- Een zwak punt is weerbaarheid. - Dat hij goed wordt ondersteund als het goed gaat, maar ook als het minder goed gaat. - Iedere ouder heeft wel eens zorgen toch? - Hij heeft niet veel 'vaste' vrienden. Hij geeft zelf aan dit niet erg te vinden. Hij zegt gelukkig te zijn.
Als uw kind problemen heeft, weet u dan waardoor dat komt?	- Zijn gedrag blijft een aandachtspunt. - Hij wil netjes werken en niet gestoord worden door een ander. Hij kan hier erg mee zitten.
Waar komt dat door?	- Hij vindt het saai, bijvoorbeeld typles, dus dan doet hij dat niet. - Vergeet het tijdens haar spel. Het gaat de laatste tijd veel beter.

Heeft u suggesties voor een betere begeleiding van uw kind?	- Meer naar het kind luisteren. En sneller ingrijpen (ouders inlichten) als het wat minder goed gaat. Ouders moeten meer betrokken worden bij de lesstof, zodat je er thuis over kan praten. - Meer werk, moeilijker!! En eventueel bij goede spelling meer tijd voor denkwerk, wat misschien iets minder gaat. - Waar ze zwak in is, helpen. En waar ze goed in is stimuleren en uitdagen naar meer! - Door de juiste structuur, regels etc. in de klas, gaat het nu goed. Dit is geen suggestie maar een compliment naar de juffen.
--	--

4.4. Zelfbeeldschaal leerlingen

De leerlingen hebben de zelfbeeldschaal van Jeninga (2010) ingevuld. Op deze manier wordt het duidelijk of de leerlingen een positief of negatief zelfbeeld hebben. Er kan afgelezen worden of de leerlingen vinden dat ze vooruit gaan, of dat het hetzelfde blijft. En er kan afgelezen worden hoe goed de leerlingen zichzelf vinden in vergelijking met de rest van de klas. Met behulp van de beoordelingsschaal (Harinck, 2009) heb ik de antwoorden geanalyseerd.

Kwantitatieve analyse zelfbeeldschaal Jeninga (2010)

			Ga je nog vooruit?		In vergelijking met de rest van de klas ben ik...				
	Ja	Nee	Ik ga wel vooruit	Dat blijft zo	5 zeer goed	4 bij de besten	3 beter dan gemiddeld	2 gaat wel	1 niet zo goed
Ik ben goed in sport	6		6		1				
Ik leer snel	6		5	1					
Ik maak makkelijk vrienden	5	1	3	2	1				
Ik zie er leuk uit	6		1	5	1	4	1		
Ik kan goed met de juf opschieten	6		5	1	4		2		
Ik kan goed doorwerken	6		4	2	3	3			
Ik ben behulpzaam	6		3	3	3	2	1		
Ik ben vaak blij	6		1	5	1	4	1		
Ik haal goede cijfers	6		4	2	2	3	1		
Ze vinden mij wel aardig	6		2	4	3	2		1	
Totaal	59	1	34	25	19	18	6	1	0

Er zijn geen open vragen gesteld, daarom zijn er geen kwalitatieve gegevens.

4.5 Kenmerken hoogbegaafde leerling in de klas

In onderstaand tabel heb ik de kenmerken van een willekeurig (hoog)begaafde leerling uit groep 6 beschreven. De kenmerkenlijst zoals in hoofdstuk 2 is beschreven heb ik als uitgangspunt genomen. Dit is gedaan met een gestructureerd observatieschema (Harinck, 2009). Deze gegevens zijn tot stand gekomen door observatie tijdens verschillende lessen en analyse van toetsresultaten.

	Ja	Nee
Snel van begrip		
Hoog leertempo		
Maakt grote denk- leerstappen		
Veel kennis en brede interesse. De kennis is		
Beschikt over een groot probleemoplossend		
Hoog taalniveau		
Blinkt uit op meerdere (vak)gebieden		
Maakt gebruik van eigen ervaringskennis		
Nieuwsgierig, actief en explorerend		
Plezier in het oplossen van moeilijke problemen		
Het kunnen maken van onverwachte denksprongen		
Beschikt over een groot doorzettingsvermogen		
Is op een gezonde manier perfectionistisch		
Is veelal een intuïtieve denker		
Beschikt over het vermogen tot (zelf)reflectie		

4.6 Aansluiten op onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen

Om antwoord te krijgen op de vraag of ik goed aansluit op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen heeft een collega mij geobserveerd tijdens een rekenles. Dit is gedaan met een gestructureerd observatieschema (Harinck, 2009). Daarnaast heb ik aanpassingen gemaakt in het lesstofaanbod. Door middel van compacting en verrijking sluit ik aan op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.

Kwantitatieve analyse aansluiten op onderwijsbehoeften

	Gezien?	Gezien?
De leerling heeft een leraar nodig die:		
Verkorte instructie geeft. De doelen, kernpunten en		
Feedback nodig gericht op proces en inzet niet op		
Feedback geeft waarbij succeservaring wordt benadrukt.		
Duidelijke grenzen stelt en consequent is.		
Een warme begeleiding geeft.		
Vriendelijk en beslist is.		
Doelgericht (dus flexibel) kan differentiëren.		
Bewust momenten creëert waarbij de leerling aangeeft dat aangeeft dat hij/ zij iets niet kan. Deze opdracht dan samen doen.		

Kwalitatieve analyse: aansluiten op onderwijsbehoeften

Aanvulling van de observerende collega: In deze les heb ik niet gezien dat je bewust momenten creëert waarbij de leerlingen kunnen aangeven dat zij iets niet kunnen. Dat zal misschien ook niet elke les voorkomen. Ik heb wel gezien dat je opdrachten samen doet als een leerling vastloopt. Daarbij geef je positieve feedback.

4.6.1 Compacting

Om aan te sluiten op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen heb ik het lesaanbod van taal en spelling gecompact. Ik heb voor de vakken taal en spelling gekozen, omdat veel leerlingen aangaven deze vakken saai te vinden. Bovendien

waren de routeboekjes op de site van het SLO (Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling) gratis te downloaden¹⁵.

Het vernieuwde lesstofaanbod ziet er als volgt uit: De leerlingen krijgen verkorte instructies die klassikaal worden gegeven. De overige lessen verwerken ze zelfstandig. Hierbij staan de kerndoelen centraal, om te voorkomen dat er hiaten ontstaan. De leerlingen maken alleen wat nodig is. Aan het verrijkingswerk zitten regels. Aan het begin van het blok maken ze het dictee of de toets van het aankomende blok. Als de leerlingen niet boven de 80% scoren komen zij niet in aanmerking voor het verrijkingswerk. Dan moeten zij de lessen in zijn geheel maken, net als de rest van de klas. Op deze manier worden hiaten voorkomen en de kwaliteit gewaarborgd. Daarbij heb ik een aantal regels voor het verrijkingswerk ontwikkeld (zie bijlage 6).

4.6.2 Verrijking door middel van het aanleren van strategieën en vaardigheden

Na het behalen van de kerndoelen wordt er gewerkt aan plusdoelen. De verrijking is gericht op het aanleren van strategieën en vaardigheden. De kinderen leren: Zichzelf motiveren, omgaan met overtuigingen, het geheugen effectief gebruiken, zelfstandig werken, samenwerken, omgaan met frustraties en opsporen en oplossen van hiaten. De leerlingen maken een vakgebonden verdieping. Deze is opgenomen in het routeboekje. Vervolgens gaan de leerlingen aan de slag met het verrijkingsmateriaal. Per week wordt opgegeven wat de kinderen af moeten hebben aan het einde van de week.

Vanuit het SLO is er een lijst met verrijkingsmaterialen samengesteld¹⁶. Ik heb gekeken welke materialen op mijn school aanwezig waren en heb gebruik gemaakt van:

- 'Kies Maar' van Taalleesland Uitgeverij Thieme Meulenhoff
- 'Plustaak taal' van Delubas Educatieve Uitgeverij
- 'Slimme taal' van SLO¹⁷ te downloaden via de site

Voor het aanleren van strategieën en vaardigheden heb ik gebruik gemaakt van de methode 'Leren is een makkie' van Uitgeverij Hera, Lunteren 2009. Deze methode is

¹⁵ <http://www.slo.nl/primair/publicaties/compacten/taal/taaljournaal/> geraadpleegd op 6 maart 2011

¹⁶ <http://www.slo.nl/organisatie/recentepublicaties/00121/> geraadpleegd op 6 maart 2011

¹⁷ <http://www.slo.nl/primair/publicaties/slimmetaal/> geraadpleegd op 13 maart 2011

speciaal voor dit onderzoek aangeschaft. Strategieën en vaardigheden worden in deze lessen geoefend. Elke week krijgen de leerlingen 1 les.

4.7 Reflecteren op organisatorisch handelen

Om antwoord te krijgen op mijn deelvraag: Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vormgeven? Heb ik kritisch gekeken naar mijn klassenmanagement.

Tijdens klassikale les wordt er in 3 niveau's lesgegeven. De verkorte instructie, het directe instructiemodel en de verlengde instructie. De hoogbegaafde leerlingen vallen onder de verkorte instructie. Tijdens de instructies werd al rekening gehouden met deze leerlingen. Als de kinderen met de verkorte verwerking klaar zijn, gaan zij aan de slag met de verrijkingsopdrachten die per week gepland staan.

Twee keer per week wil ik het groepje leerlingen in de instructiegroep spreken.

Dit heb ik als volgt georganiseerd in het groepsrooster:

Dag en tijd	Materialen:	Doel:
Maandag 8.30 -9.00u	- Methode 'Leren is een makkie.'	Strategieën en vaardigheden oefenen. Geheugentraining, frustratietraining, leren plannen, motivatie etc.
Vrijdag 9.30-10.00u	- Routeboekje 'Taaljournaal' - Materialen voor taalopdrachten - Gemaakte verrijkingsopdrachten inleveren - Verrijkingsopdrachten voor aankomende week bespreken.	Compactingsprogramma van taal en spelling voor aankomende week doornemen. Reflecteren en evalueren afgelopen week.

Maandagochtend krijgen de kinderen les uit de methode 'Leren is een makkie.'

Strategieën en vaardigheden worden in dit half uur geoefend.

Vrijdagochtend wordt de week gereflecteerd en geëvalueerd. Dan wordt er uitgelegd wat ze de aankomende week gaan doen. De evaluatie is in de navolgende tabel uitgewerkt. Hierin wordt duidelijk wat het handelen is in meerdere cycli.

Reflecteren en evalueren in 6 cycli

	Uitkomsten reflectie en evaluatie	Aanpassingen voor volgende cyclus
Cyclus 1 Na 1 week	1. De aanpak van het routeboekje is voor de kinderen nog niet helemaal duidelijk. 2. Kopieerblad van taal was niet van tevoren gekopieerd.	1. Herhaalde uitleg van het routeboekje. 2. Aan het einde van de week de uitleg en de materialen geven voor de daaropvolgende week om dit probleem te voorkomen.
Cyclus 2 Na 2 weken	1. Een aantal kinderen krijgt het opgegeven verrijkingswerk niet af. 2. Het is onrustig op de gang waar de kinderen werken.	1. Samen oplossing bedacht: Bijvoorbeeld het verrijkingswerk mee naar huis nemen. 2. Als het onrustig is in de gang moeten de kinderen in de klas werken.
Cyclus 3 Na 3 weken	1. Kinderen storen de leerkracht tijdens instructie met de rest van de klas. 2. Kinderen lopen vast met het verrijkingsmateriaal.	1. Regels handhaven en besproken hoe ze dit kunnen oplossen. Omgaan met uitgestelde aandacht 2. Besproken hoe ze dit kunnen oplossen door de regels toe te passen (bijlage 6).
Cyclus 4 Na 4 weken	1. Te weinig tijd om de lessen van 'Leren is een makkie' helemaal te voltooien.	1. Lessen worden klassikaal gegeven, de verwerking specifiek voor de hoogbegaafden wordt in de instructiegroep gedaan.
Cyclus 5 Na 5 weken	1. Ongemotiveerde kinderen bij verwerkingsopdrachten.	1. Toch doorzetten, een vaardigheidsdoel op zich!
Cyclus 6 Na 6 weken	1. Kinderen zijn positief over de verrijkingsstof. Vooral de geheugentraining vonden de kinderen leuk en leerzaam.	1. Voortzetten.

4.8 Opbrengsten van aanpassingen in lesstofaanbod

Ik heb een deel van de vragenlijst opnieuw afgenomen en een interview gehouden met de leerlingen en met mijn duocollega, om antwoord te geven op de deelvraag: Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor de leerlingen en leerkracht? Op deze manier maak ik de opbrengsten van de aanpassingen in het lesstofaanbod inzichtelijk. Ik vergelijk de vragenlijst welbevinden van de beginsituatie met de eindsituatie van mijn onderzoek.

Mijn eigen mening over de opbrengsten zijn te lezen in de evaluatie (hoofdstuk 6)

Kwantitatieve analyse vragenlijst eindsituatie leerlingen

	Ja	Soms/ beetje	Nee
Ga je met plezier naar school?	5	1	
Ik word uitgedaagd op school.	6		
Ik verveel me op school.		2	4
Ik word genoeg uitgedaagd.	5	1	
Ik zou nog meer uitdaging	3	0	3

Kwalitatieve analyse vragenlijst eindsituatie leerlingen

Er zijn geen open vragen gesteld, daarom zijn er geen kwalitatieve gegevens.

4.8.1 Interview van leerlingen over de opbrengsten van het onderzoek

Een selectie van de belangrijkste uitspraken van de leerlingen:

- In het begin vond ik het lastig om met het routeboekje te werken. Nu ik weet hoe alles moet is het makkelijker.
- Het is duidelijk wat ik moet doen.
- Ik vind de moeilijke opdrachten niet leuk, maar het moet toch.
- Het is leuk om je best te doen.
- Leren is een makkie geeft goede tips om te leren.
- Blijven we dit altijd doen? Ook na het onderzoek?
- Ik zou ook van rekenen een routeboekje willen.

4.8.2 Interview van duo-collega over de opbrengsten van het onderzoek

Een selectie van de belangrijkste uitspraken van mijn duo-collega:

- Ik kan me helemaal vinden in de aanpassingen die zijn gedaan.
- Gelukkige en enthousiaste kinderen door de aanpassingen in organisatie en de lesstof!
- Een goed gevoel! Recht te doen aan alle kinderen, niet alleen de zwakke leerlingen.
- Het is goed tijd vrij te maken om echt te luisteren naar de kinderen.
- Het voorbereiden van de lessen 'Leren is een makkie' kost tijd, maar het is erg leuk en leerzaam! Ook leerzaam voor niet hoogbegaafde leerlingen.
- Regels en consequent zijn brengen duidelijkheid.
- Ik vind de aanpassingen in het lesstofaanbod praktisch haalbaar. Het kost mij niet heel veel extra tijd om deze leerlingen te begeleiden.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk trek ik conclusies door de gelezen literatuur en onderzoeksresultaten met elkaar te vergelijken. Ik geef antwoord op de onderzoeksvraag: 'Hoe kan ik (hoog)begaafde leerlingen begeleiden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen?' In paragraaf 5.1 komen de conclusies van de deelvragen aan bod:

- 1. Wanneer wordt er gesproken van hoogbegaafdheid?*
- 2. Wat is het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen?*
- 3. Wat zijn de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?*
- 4. Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vormgeven?*
- 5. Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor de leerlingen en leerkracht?*

In paragraaf 5.2 geef ik een eindconclusie en in paragraaf 5.3 beschrijf ik mijn aanbevelingen.

5.1. Conclusies

Deelvraag 1: Wanneer wordt er gesproken van hoogbegaafdheid?

Vanuit de literatuur blijkt dat hoogbegaafdheid niet alleen een hoge intelligentie (IQ hoger dan 130) betekent. De meest gebruikte omschrijving die in Nederland gebruikt wordt is die van Renzulli en Mönks (1988). Het Triadisch model gaat ervan uit dat een hoogbegaafd kind beschikt over de volgende persoonlijkheidskenmerken: hoge intelligentie, motivatie en creativiteit. Naast deze kenmerken is een positieve invloed vanuit de omgeving van het kind nodig om de hoogbegaafdheid tot uiting te laten komen. Tot de omgeving van het kind behoren het gezin, de school en de vrienden van het kind.

In het praktijkonderzoek heb ik tijdens verschillende lessen en na analyse van toetsresultaten kenmerken van een hoogbegaafde leerling in kaart gebracht. Deze leerling heeft niet alle kenmerken, maar zoals in hoofdstuk 2 beschreven, is dat waarschijnlijk, omdat hoogbegaafde kinderen net als andere kinderen van elkaar verschillen. Het zou dus goed kunnen dat dit kind hoogbegaafd is. Er is sprake van een theoretische bevestiging.

Deelvraag 2: Wat is het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen?

Het doel van het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen¹⁸:

1. De leerlingen zitten goed in hun vel
2. Leerlingen zijn productief
3. Leerlingen halen de kerndoelen
4. Verrijking van lesstof gericht op strategieën en vaardigheden

De doelen staan voor mij op volgorde van belangrijkheid. Ik vind dat het welbevinden van deze kinderen centraal moet staan, omdat een kind dat zich niet goed voelt niet tot leren komt¹⁹.

Met een doel voor ogen schep je helderheid naar de leerling, ouder, groepsleerkracht, schooldirectie en het bovenschools bestuur. Uit de literatuur blijkt dat communicatie tussen school en ouders erg belangrijk is.²⁰

¹⁸ <http://www.novilo.nl/Materialen/Hoogbegaafdheid/wat-is-het-doel-van-onderwijs-aan-hoogbegaafden.html> geraadpleegd op 26 april 2011.

¹⁹ <http://www.positiefonderwijs.nl/> geraadpleegd op 25 april 2011.

²⁰ V.Gerven, 2009: Handboek hoogbegaafdheid.

Ook in de praktijk heb ik gemerkt dat communicatie erg belangrijk is. Door gesprekken te voeren met ouders en de doelen helder te formuleren zorg je voor duidelijkheid.

In het praktijkonderzoek heb ik onderzocht hoe het zelfbeeld en het welbevinden van de leerlingen is en hoe ouders tegen het welbevinden van hun kind aankijken.

Vragenlijst leerlingen

Over het algemeen is het welbevinden goed. Leerlingen geven aan zich soms of een beetje te vervelen en dan vooral bij de vakken spelling en taal. Wachten totdat ze door mogen gaan met werken vinden ze vervelend. In de beginsituatie ervaren de leerlingen allemaal uitdaging. Ze vinden het leuk om meer te doen te hebben en dat je veel leert van de opdrachten.

Vragenlijst ouders

Alle ouders geven aan dat hun kind graag naar school gaat. Daarmee wordt het beeld uit de vragenlijst van de leerlingen bevestigd. Toch maken enkele ouders zich wel eens zorgen over het welbevinden van hun kind. Over het algemeen vinden de ouders dat de school zich voldoende aanpast aan de onderwijsbehoeften van hun kind. Ouders geven aan suggesties te hebben voor een betere begeleiding van kind, namelijk:

- Meer naar het kind luisteren en sneller ingrijpen (ouders inlichten) als het wat minder goed gaat. Ouders meer betrekken bij de lesstof, zodat je er thuis over kan praten.
- Meer werk, moeilijker! En eventueel bij goede spelling meer tijd voor denkwerk, wat misschien iets minder gaat.
- Helpen bij waar een leerling zwak in is en stimuleren en uitdagen naar meer!

Zelfbeeldschaal leerlingen

De leerlingen hebben allen een positief zelfbeeld. Vaker zeggen ze vooruit te gaan dan dat het zo blijft. Veel leerlingen vinden zich in vergelijking met de rest van de klas zeer goed of behoren tot de besten.

Een positief zelfbeeld past bij het welbevinden dat de leerlingen en ouders aangaven.

Deelvraag 3: Wat zijn de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen?

De school is een belangrijke factor in de omgeving van hoogbegaafde kinderen. Om te voorkomen dat een kind gedemotiveerd of depressief raakt is het belangrijk dat school deze kinderen serieus neemt. Door compacting van de reguliere lesstof en verrijking op strategieën en vaardigheden wordt er recht gedaan aan de capaciteiten van deze leerlingen.

Een aantal belangrijke zaken in lerarengedrag zijn:

- Duidelijke grenzen stellen en consequent zijn en daarmee veiligheid bieden.
- Een warme begeleiding geven.
- Vriendelijk en beslist zijn.
- Een positieve houding hebben ten aanzien van hoogbegaafdheid,
- Complimenteren en reflecteren op inzet.
- Doelgericht (dus flexibel) differentiëren.
- Bewust momenten creëren waarbij de leerling kan aangeven dat hij/ zij iets niet kan en deze opdracht dan samen doen.

In het praktijkonderzoek heb ik onderzocht of ik goed aansluit op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen. Een collega heeft mij geobserveerd tijdens een rekenles. Uit deze gegevens kan ik de volgende conclusie trekken: Ja, ik sluit goed aan op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen. Ik creëerde in de observatie geen moment waarbij de leerling aangeeft dat het iets niet kan.

Deelvraag 4: Hoe kan ik het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen organisatorisch vormgeven?

Allereerst is het belangrijk om van te voren regels voor het verrijkingswerk te ontwikkelen. Deze moeten consequent worden toegepast. Zo is het voor leerlingen, ouders en leerkracht duidelijk wanneer er gecompact en verrijkt wordt.

Als een kind met de toets of het dictee 80% of hoger scoort mag het kind mee doen aan het compactingsprogramma. Er zijn door het SLO routeboekjes ontwikkeld. Deze zijn gratis te downloaden.

Voor mij was het ideaal om twee keer per week het groepje leerlingen in de instructiegroep te spreken. Ik heb er tijd voor vrij gemaakt in mijn rooster.

De voorbereiding is belangrijk. Alle spullen moeten klaarliggen en gekopieerd zijn. Het is waardevol om te evalueren, omdat de kinderen meer betrokken raken bij het leerproces. Ik vind het fijn om tijd vrij te maken zodat ik kan luisteren naar de leerlingen. Op deze manier kan je samen met de kinderen oplossingen bedenken.

Het kost in het begin enige voorbereiding, maar dan loopt het erg prettig! Ik merk dat het me steeds minder tijd kost om voor te bereiden. Het wordt een vanzelfsprekendheid.

Deelvraag 5: Wat leveren de aanpassingen in het lesstofaanbod op voor de leerlingen en leerkracht?

De aanpassingen in het lesstofaanbod laten het welbevinden van de leerlingen stijgen. In vergelijking met de vragenlijst van de beginsituatie zijn de volgende zaken veranderd:

- Er gaan meer leerlingen met plezier naar school.
- Ze hebben allemaal het gevoel uitgedaagd te worden.
- Ze vervelen zich minder.
- Veel leerlingen geven aan genoeg uitgedaagd te worden.
- Er zijn minder leerlingen die nog meer uitdaging willen.

In het interview met de leerlingen over de opbrengsten van het onderzoek wordt duidelijk dat het werken met het routeboekje prettig wordt ervaren. Het is duidelijk wat er van hen verwacht wordt. De aanpassingen van taal en spelling smaken naar meer!

In het interview met mijn duo-collega vertelt ze dat ze zich helemaal kan vinden in de aanpassingen die zijn gedaan. Ze ziet over het algemeen gelukkige en enthousiaste kinderen. Het geeft haar een goed gevoel, ze doet met de aanpassingen recht aan alle kinderen. De aanpassingen in het lesstofaanbod zijn praktisch haalbaar. Het kost niet heel veel extra tijd om deze leerlingen te begeleiden.

Ik denk dat de opbrengsten hierboven gezien kunnen worden als korte termijn opbrengsten. De lange termijn opbrengsten, zoals een definitieve verandering in vaardigheden en strategieën zullen pas na langere tijd komen. Van je eigen vaardigheden en strategieën doe je niet zomaar afstand. Voortzetting van deze cycli over langere tijd zal waarschijnlijk bewerkstelligen dat de leerlingen inzien dat andere strategieën effectiever zijn.

Onderzoeksvraag:

'Hoe kan ik (hoog)begaafde leerlingen begeleiden zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen?'

Door tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.

- Door te compacten en verrijken en door strategieën en vaardigheden aan te leren.
- Als de leerkracht een positieve houding heeft ten aanzien van hoogbegaafdheid, komt dit ten goede aan de leerlingen, zodat zij zich geaccepteerd en gewaardeerd voelen.
- Door de organisatie aan te passen en tijd vrij te maken voor deze leerlingen.

5.2 Aanbevelingen

Naar aanleiding van dit onderzoek wil ik aanbevelingen geven voor betere begeleiding van hoogbegaafde leerlingen.

Aanbeveling 1:

Zorg dat de communicatie tussen ouders en school goed verloopt. Op deze manier krijgen ouders geen verkeerde verwachtingen van de school en ze weten wat er speelt. Door goede communicatie krijgt de leerkracht een compleet beeld van de leerling.

Aanbeveling 2:

Het compacten en verrijken van de lesstof zijn belangrijke onderwijsbehoeften als het gaat om het begeleiden van hoogbegaafden. Het is vooral belangrijk om in te zetten op strategieën en vaardigheden om te leren leren. Dit zorgt voor betere resultaten, dus het is raadzaam om dit te continueren.

Aanbeveling 3:

Maak tijd vrij in het rooster voor de begeleiding van de hoogbegaafde leerlingen. Besteed deze tijd aan de uitleg van het werk van één week en aan de evaluatie en reflectie van de afgelopen week. Zorg voor een goede voorbereiding en zorg dat de materialen klaarliggen.

Aanbeveling 4:

Kennisoverdracht over hoogbegaafdheid aan het team van mijn school is een voorwaarde voor het schrijven van beleid. Ik zou het team voorlichting willen geven over de volgende zaken:

- Kennis over hoogbegaafdheid.
- Onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerling.
- Compacting en verrijking, het aanleren van strategieën en vaardigheden.
- Organisatie in de klas.
- Signalering van hoogbegaafde (onderpresterende) leerlingen.

Aanbeveling 5:

Beleid maken met betrekking tot begeleiding van hoogbegaafde leerlingen op onze school. Op deze manier wordt er gezorgd voor een rode draad door de schoolloopbaan van de leerlingen. 'Feeling' voor hoogbegaafdheid beperkt zich niet tot een bepaalde leerkracht.

In het beleid dienen de stappen van signalering van hoogbegaafde kinderen duidelijk beschreven te worden. Dit onderzoek is een begin van het beleid, hierin is duidelijk geworden hoe hoogbegaafde leerlingen begeleid kunnen worden zodat zij zich optimaal ontwikkelen.

Aanbeveling 6:

Een uitbreiding van het compactingsprogramma voor rekenen en zaakvakken al naar gelang de behoefte.

Hoofdstuk 6 Evaluatie

In dit hoofdstuk wil ik terugblikken op mijn praktijkonderzoek. Eerst beschrijf ik hoe ik het onderzoek heb ervaren en vervolgens geef ik een evaluatie aan de hand van ervaringen en reflectie op mijzelf.

6.1 Evaluatie van het onderzoek

Het was voor mij een hele kluif om dit onderzoek te schrijven en uit te voeren. Vorig schooljaar 2009-2010 had ik een begin gemaakt met het onderzoek, maar ik vond het erg lastig om de modules af te ronden en tegelijkertijd bezig te zijn met het onderzoek. Ik had een afwachtende houding, omdat ik niet goed wist wat er van mij werd verwacht. Het lukte me niet de studie binnen 2 jaar af te ronden, daarom besloot ik een 3^e studiejaar te gaan volgen.

In het studiejaar 2010-2011 heb ik eerst mijn modules afgerond. Toen vond ik de 'rust' om me volledig op het onderzoek te storten. Dit viel niet mee! Het uitvoeren in de praktijk was geen probleem, maar het schrijven van het onderzoek was een hele klus. Als werkende moeder van een peuter en aanstaande bruid had ik veel andere zaken aan mijn hoofd! In een drukke tijd heb ik dit onderzoek geschreven en uitgevoerd. Ik denk dat het iets zegt over mijn doorzettingsvermogen!

Voor dit onderzoek had ik nog niet eerder een praktijkonderzoek uitgevoerd en geschreven. Ik heb geleerd data te verzamelen vanuit meerdere gegevensbronnen en de gegevens vanuit verschillende invalshoeken te bekijken. Daarbij heb ik rekening gehouden met validiteit en betrouwbaarheid en de ethische uitgangspunten toegepast. Er zijn momenten geweest dat ik heb geworsteld met deze eisen. Ik vond het lastig om een voorstelling te maken van een afgerond praktijkonderzoek. Daarom was het een gouden tip van Aartje Bouman om naar de HBO-kennisbank te surfen. Daar heb ik een aantal onderzoeken nader bekeken. Dit hielp mij om een invulling te geven aan een voorstelling van een praktijkonderzoek, zodat ik makkelijker kon gaan schrijven.

In de inleiding schreef ik dat ik meer expertise over het onderwerp hoogbegaafdheid hoopte te krijgen. En dat ik het onderwijs beter af wilde stemmen op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen. Terugkijkend op mijn onderzoek kan ik concluderen dat mijn expertise op het gebied van hoogbegaafdheid is vergroot door de gelezen literatuur te koppelen aan de praktijk. Daarbij heb ik veel gebruik gemaakt van het boek van Harinck (2009). De onderzoeksmethodiek uit het boek in

combinatie met de literatuurstudie heeft mij een goed beeld gegeven over hoe het onderzoek in de praktijk moest gaan uitvoeren. Het heeft bijgedragen aan een betere begeleiding van hoogbegaafde leerlingen in mijn klas. De methodiek van het boek gaf mij inzicht in mijn handelen, waardoor ik de aanpassingen in het lesstofaanbod kon verantwoorden en verbeteren.

Er was heel veel literatuur te vinden over hoogbegaafdheid. In eerste instantie had ik teveel informatie. Hoofdstuk 2 was een boek op zich! Toch heb ik veel theorie geschrapt. Ik vond het lastig om hoofd- en bijzaken van elkaar te scheiden. Daarbij heeft mijn critical friend en duo-collega, Annemieke Borsboom, mij bij geholpen. Zij keek de geschreven stukken na en heeft mij opbouwende kritiek gegeven waar ik iets mee kon. Omdat Annemieke mijn duo-collega is heeft zij het onderzoek ook in de praktijk kunnen aanschouwen. Ze heeft mij vragen gesteld die mij aan het denken hebben gezet. Het was heel leerzaam en interessant om van twee kanten feedback te krijgen. Onze samenwerking heb ik als prettig ervaren. Mede door haar feedback heb ik een praktijkonderzoek geschreven waar ik trots op ben!

Voordat ik aan dit onderzoek begon was ik handelingsverlegen. Ik had leerlingen in de klas waarvan ik dacht: 'Het zit erin, maar het komt er niet uit.' Dat gevoel was onbevredigend. Nu dit onderzoek is voltooid doe ik alles wat binnen mijn macht ligt om deze leerlingen optimaal te begeleiden. Dat geeft een goed gevoel. Daarbij heb ik duidelijke doelen gesteld en zijn de veranderingen in het lesstofaanbod beter onderbouwd. Ik heb niet meer het gevoel dat ik de leerlingen tekort doe, zoals ik beschreef in hoofdstuk 1. Doordat ik mijn kennis heb vergroot sta ik sterker in mijn schoenen. Ik ben zekerder geworden over mijn eigen klassensituatie en de zorg naar hoogbegaafde leerlingen. Graag zou ik mijn kennis en ervaringen aankomend jaar delen met het team. Ik wil ervoor zorgen dat er een doorgaande lijn komt in de zorg voor hoogbegaafde leerlingen. Het onderwijs op gebied van hoogbegaafdheid zou ik willen verbeteren, zodat het zich niet beperkt tot een enkele klas. De positieve resultaten van dit onderzoek zal hoogstwaarschijnlijk bijdragen aan de motivatie van mijn collega's. Het lijkt me een uitdaging om het team te informeren, adviseren en te coachen.

Daarnaast zou ik graag beleid schrijven voor de school waar ik werk. Ik wil me verdiepen in de signalering van hoogbegaafde leerlingen en onderpresteerders. Deze informatie wil ik verwerken in het beleidsstuk. Op deze manier wordt er gezorgd voor een goede signalering en rode draad door de schoolloopbaan van hoogbegaafde leerlingen.

6.2 Reflectie op mijzelf

Als ik terug kijk op mijn onderzoek doe ik dat met een voldaan gevoel. Ik heb veel geleerd en veel in de praktijk kunnen bereiken. Als leerkracht en RT'er ben ik meer competent geworden door de ervaringen die dit onderzoek met zich mee hebben gebracht. Ik ben beter in staat hoogbegaafdheid te herkennen en het onderwijs af te stemmen op hoogbegaafde leerlingen. Ik heb geleerd onderwijsbehoeften te formuleren voor hoogbegaafde leerlingen. Deze kan ik toepassen in de praktijk door te compacten en te verrijken. Daarbij vond ik het erg belangrijk te investeren in strategieën en vaardigheden. De leerlingen kunnen hier hun hele leven profijt van hebben. Het onderzoek duurde te kort om de effecten van de aangeleerde strategieën en vaardigheden te bekijken. De leerlingen motiveerden mij door enthousiaste reacties. De uitspraak van een leerling; 'Het is leuk om je best te doen,' vond ik fantastisch! Dat was voor mij een kroontje op mijn werk.

Na het in kaart brengen van de beginsituatie werd mij duidelijk dat ik 'on'bewust al veel rekening hield met deze leerlingen in de les. Dit werd bevestigd door de testen van het welbevinden en zelfbeeld. Daarin kwam naar voren dat de kinderen graag naar school kwamen en uitdaging ervoeren.

Ik ben in staat geweest organisatorische aanpassingen te doen. Hierdoor creëerde ik tijd om instructies te geven. Van tevoren dacht ik dat de aanpassingen mij veel extra tijd zouden kosten, maar achteraf gezien valt dat erg mee. Ik kan mij volledig vinden in de uitspraken van mijn duo-collega, ook ik vind de veranderingen in het lesstofaanbod praktisch haalbaar. Toen ik eenmaal de juiste materialen had gevonden om mee te werken, kostte alleen de voorbereiding van de lessen tijd.

Uiteindelijk werd zelfs de voorbereiding een routine voor mij.

Als de aanbevelingen die ik heb geformuleerd worden uitgevoerd, zal dit bijdragen aan een betere begeleiding van hoogbegaafde leerlingen. Op deze manier kunnen we het onderwijs op de St. Catharinaschool beter aan laten sluiten op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen.

Dit onderzoek heeft voor mij betekend dat mijn interesse voor hoogbegaafdheid nóg meer is gegroeid. Ik zal mijzelf blijven ontwikkelen op het gebied van dit onderwerp. Het is mijn passie!

Dankbetuiging:

Graag wil ik de mensen bedanken die mij door de studie Master SEN heen hebben geholpen en hebben bijgedragen aan dit praktijkonderzoek.

Allereerst bedank ik de leerlingen en ouders die aan het onderzoek hebben meegewerkt. Dankzij hen heb ik het onderzoek in de praktijk waar kunnen maken. Ik bedank Margriet van der Zwaan, Arianne Hamersma en Marlies Hamersma die ervoor zorgden dat ik op de donderdagavonden met een gerust hart naar mijn studie kon gaan.

In het bijzonder wil ik dank betuigen aan mijn duo-collega en critical friend Annemieke Borsboom. Zij gaf mij feedback op de geschreven stukken. Ik vond haar opbouwende kritieken erg prettig. Bovendien gaf zij mij positieve energie door te vertellen dat ze de stukken leerzaam en leuk vond om te lezen! Op mijn werk heeft zij mij ontzien van taken, zodat ik mij volledig op mijn onderzoek kon storten. Ik wil de directeur, Hans de Haas bedanken voor de studieverlofdagen. Dankzij deze dagen heb ik in alle rust kunnen werken aan mijn onderzoek.

Ook bedank ik Tijn Koenderink voor zijn inspiratie en passie voor hoogbegaafde leerlingen.

Speciale dank gaat uit naar Aartje Bouwman die mij heeft begeleid dit onderzoek vorm te geven. Ik heb haar begeleiding als zeer positief ervaren. Ook als het even niet mee zat had zij een luisterend oor. Zij had veel goede tips om de draad weer op te pakken en door te zetten.

Ook aan Ariëtte Riezebos- de Groot wil ik mijn dank betuigen. Zij is een inspiratiebron voor mij. De rust die zij uitstraalde, maar ook de stimulerende woorden om door te zetten heeft mij geholpen mijn studie te voltooien.

En de laatste, maar niet de minste dankbetuiging gaat uit naar mijn man Maarten Hamersma, vanwege zijn steun en het geduld dat hij met mij heeft gehad.

Marieke van der Zwaan

Gouda, 12 mei 2011

Literatuurlijst

Gedrukte bronnen:

- Harinck, F. (2009). Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- Kieboom, T. (2009). Hoogbegaafdheid, als je kind (g)een Einstein is. Tielt: Uitgeverij Lannoo nv.
- Gerven van, E. (2009). Handboek hoogbegaafdheid. Assen: van Gorcum.
- Drent, S. & Gerven van, E. (2004). Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs. Utrecht: Uitgeverij Lemma BV.
- Welling, F. (2005) Kinderen en slim zijn. Utrecht – Antwerpen: Kosmos-Z&K Uitgevers.
- Nederstigt, I. (2003). Hoogbegaafdheid...een gave? Omgaan met hoogbegaafdheid. Amesfoort: CPS
- Schouten, M. (1996). Hoera, ik ben hoogbegaafd. Mensa Nederland
- Jeninga, J. (2010). Professioneel omgaan met gedragsproblemen. Baarn: HBuitgevers.
- Pameijer, N. & Beukering van, T. (2008) Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider. Leuven: Uitgeverij Acco
- Koenderink (2011) cursusmateriaal

Artikelen:

- 'Hoogbegaafden in de klas' Uit JSW Nummer 9 Jaargang 82
- 'Begaafdheid: een handicap?' Van Jo Nelissen JWS Jaargang 88 Nummer 7
- 'Je bent goed en je kunt wat' van Dolf Janson en Anneke Noteboom. JWS Jaargang 89 nr. 2
- Gerven, van, E. 'De verrijkingsklas dient vele doelen.' Talent, mei 2003 blz. 7

Internetsites:

- <http://www.slo.nl/primair/publicaties/compacten/taal/taaljournaal/>
geraadpleegd op 8 april 201
- http://dewijswijzeronline.nl/pageID_6388706.html
geraadpleegd op 18 april 2011, het Tradisch model van Renzulli en Mönks
- <http://www.hettalentenlab.nl/attachments/Image/ig-test.jpg>
geraadpleegd op 18 april 2011, Normaalverdeling van intelligentie.
- <http://www.novilo.nl/Materialen/Hoogbegaafdheid/wat-is-het-doel-van-onderwijs-aan-hoogbegaafden.html>
geraadpleegd op 26 april 2011.
- www.lereniseenmakkie.nl
geraadpleegd op 29 april 2011
- <http://www.slo.nl/primair/publicaties/compacten/taal/taaljournaal/>
geraadpleegd op 6 maart 2011
- <http://www.slo.nl/organisatie/recentepublicaties/00121/>
geraadpleegd op 6 maart 2011

Bijlagen

Bijlage 1 Toestemmingsformulier ouders

Haastrecht, 3 januari 2011

Beste ouder(s) van

Wellicht bent u ervan op de hoogte dat ik naast mijn baan als leerkracht een deeltijd student Remedial Teacher ben aan de hogeschool Fontys. Aan het einde van dit schooljaar wil ik afstuderen en moet ik een praktijkonderzoek houden. Mijn interesse gaat niet alleen uit naar de kinderen die uitval vertonen, maar ook naar kinderen die naast het reguliere aanbod extra uitdaging zouden kunnen gebruiken.

Ik heb uw kind geselecteerd om mijn onderzoek vorm te geven. Met uw toestemming zou ik graag vragenlijstjes af nemen en het lesstofaanbod veranderen naar de behoeften van begaafde kinderen. Zonder de schoolresultaten van uw kind negatief te beïnvloeden. Het doel is de kinderen te motiveren en lesstof op maat te bieden. De gegevens vanuit het onderzoek en van uw kind worden geheel anoniem verwerkt. Mocht u vragen hebben, wil ik deze graag toelichten.

Met vriendelijke groet, Marieke van der Zwaan
(leerkracht groep 6 op maandag en dinsdag)

Wilt u het volgende briefje aan uw kind meegeven, zodat ik zeker weet dat u op de hoogte bent?

Ik geef wel/ geen toestemming om mijn kind mee te laten doen aan het onderzoek.
(doorhalen wat niet van toepassing is)

Datum:

Handtekening:

Bijlage 2 Vragenlijst leerlingen

Datum:.....
Naam:.....

Ga je met plezier naar school?

Ik word uitgedaagd op school.

Ik verveel me op school.

Zo ja, wat vind je vervelend?

.....

.....

Ik word genoeg uitgedaagd.

Ik zou meer uitdaging willen.

Welk schoolvak zou je willen veranderen, omdat het bijvoorbeeld saai is?

.....

Waarom zou je dat willen veranderen?

.....

.....

Wat zou je willen veranderen?

.....

Wat vind je nu uitdagend?

.....

.....

Waarom?

.....

Bijlage 3 Zelfbeeldschaal leerlingen

Jeninga, J. (2010)

			Ga je nog vooruit?		In vergelijking met de rest van de klas ben ik...				
	Ja	Nee	Ik ga wel vooruit	Dat blijft zo	5 zeer goed	4 bij de besten	3 beter dan gemiddeld	2 gaat wel	1 niet zo goed
Ik ben goed in sport									
Ik leer snel									
Ik maak makkelijk vrienden									
Ik zie er leuk uit									
Ik kan goed met de juf opschieten									
Ik kan goed doorwerken									
Ik ben behulpzaam									
Ik ben vaak blij									
Ik haal goede cijfers									
Ze vinden mij wel aardig									

Bijlage 4 Vragenlijst ouders

Ingevuld door: _____

Datum: _____

1. Gaat uw kind graag naar school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

2. Als uw kind niet graag naar school gaat, kunt u dan aangeven waardoor dit komt?

3. Maakt u zich wel eens zorgen over het welbevinden van uw kind?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee, nooit

4. Zo ja, waarover maakt u zich zorgen?

5. Heeft uw kind wel eens problemen op school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

6. Als uw kind problemen heeft, weet u dan waardoor dat komt?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, omdat _____

7. Heeft uw kind wel eens problemen met huiswerk en of plannen?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

8. Waar komt dat door?

9. Vindt u dat de school van uw kind het onderwijs voldoende aanpast aan de onderwijsbehoeften van uw kind?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms, namelijk op het gebied van _____

10. Heeft u suggesties voor een betere begeleiding van uw kind?

Zou u eventueel dit formulier willen toelichten middels een gesprek?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Bijlage 5 Informatiebrief ouders

Beste ouders,

Graag wil ik u informeren over de veranderingen in het lesstofprogramma van taal en spelling van uw kind. Allereerst wil ik graag duidelijk maken wat het doel is van deze aanpassingen.

Het doel van het onderwijs is:

1. De leerlingen zitten goed in hun vel
 - a. Leerlingen zijn blij en gaan met plezier naar school toe. Dit betekent niet dat ze alles leuk vinden maar dat ze een positief beeld hebben van zichzelf, van school en hun plek daarin.
2. Leerlingen zijn productief
 - a. Leerlingen presteren op een niveau dat bij hun cognitieve en sociaal-emotionele capaciteiten hoort. Ze zijn zich bewust van hun talenten en hoe die in te zetten. Ze zijn in staat om met frustraties en uitdagende stof om te gaan. Ze zijn voorbereid op de eisen die op het middelbaar onderwijs aan ze gesteld worden.
3. Leerlingen halen de kerndoelen
 - a. Leerlingen hebben een goede beheersing van de stof die in de kerndoelen omschreven staat. We proberen binnen rede alle leerlingen dit in de gebruikelijke 8 jaar af te laten ronden. De leerlingen zijn goed voorbereid op de inhoud waar het middelbaar onderwijs op verder gaat
4. Plusdoelen
 - a. De plusdoelen zijn gericht op het aanleren van vaardigheden. De belangrijkste vaardigheden zijn: Jezelf motiveren, omgaan met je overtuigingen, je geheugen gebruiken, zelfstandig werken, samenwerken, omgaan met frustraties, het opsporen en oplossen van hiaten
 - b. Deze plusdoelen halen we met behulp van plusmateriaal dat we selecteren als middel om de bovenstaande vaardigheidsplusdoelen te bereiken.

Bovenstaande doelen staan in volgorde van belangrijkheid. We zullen als school altijd binnen rede werken om te zorgen dat alle kinderen een bepaald niveau halen alvorens door te gaan naar een volgend niveau.

Compacten en verrijken zijn begrippen die meestal gebruikt worden in de context van onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen. Leerlingen die (hoog)begaafd zijn, hebben in de regel minder behoefte aan instructie en aan herhalings- en oefenstof.

Daarnaast zijn ze in staat leerstof in een hoog tempo te verwerken (Bronkhorst en Drent, 2001). De leerstof in methoden zal dus niet altijd toegesneden zijn op deze leerlingen, er zullen aanpassingen nodig zijn. Die aanpassingen worden wel aangegeven met de term 'compacting': het indikken van de reguliere lesstof waarbij de stof beperkt wordt tot de essenties (Janson en Noteboom, 2004).

Compacten heeft enerzijds tot doel te voorkomen dat leerlingen zich gaan vervelen en gedemotiveerd raken, wanneer zij steeds leerstof moeten oefenen en herhalen die ze al beheersen. Anderzijds komt door het indikken tijd vrij die anders gevuld kan worden, namelijk met leerstof die een groter beroep doet op de intellectuele capaciteiten van deze leerlingen. Leerstof die ervoor zorgt dat ze 'leren te leren' (Bronkhorst en Drent, 2001), in de vorm van alternatieve, 'rijke' taken.

Het compactingsprogramma voor taal en spelling is geïntroduceerd aan kinderen die meer uitdaging kunnen gebruiken. Dit wordt gedaan a.d.h.v. het

compactingsprogramma dat wordt aangeboden via het SLO. (Het SLO is het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling.) U kunt dit inzien en gratis downloaden via de site:

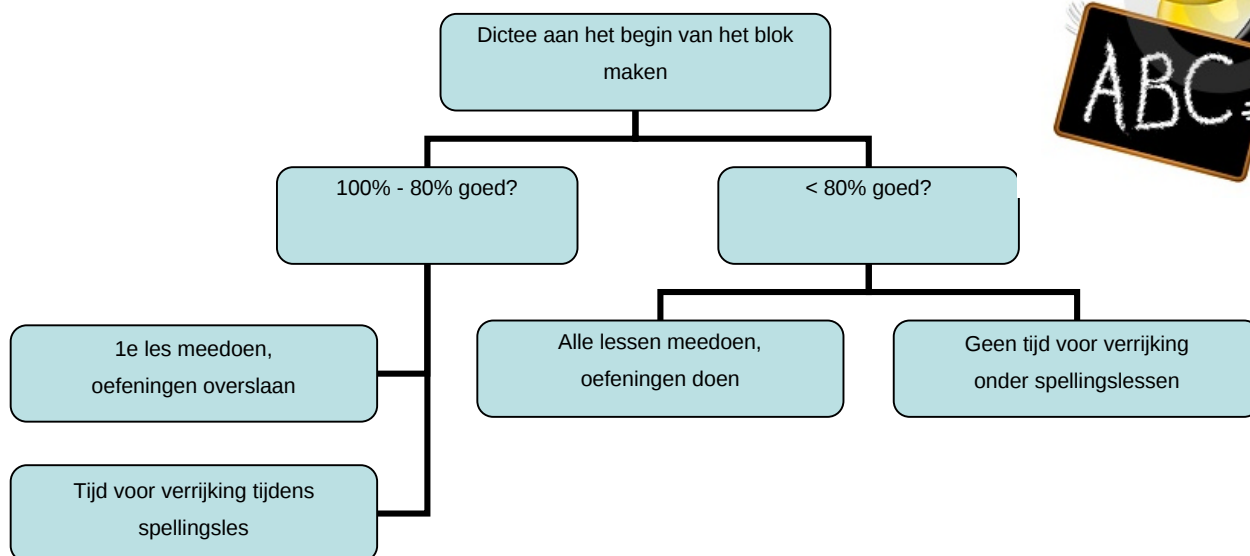
<http://www.slo.nl/primair/publicaties/compacten/taal/taaljournaal/>

Zoals boven aangegeven staan de kerndoelen centraal, om te voorkomen dat er hiaten ontstaan. De kinderen maken dus alleen wat nodig is. Ze maken hierbij gebruik van het routeboekje. (ook te zien op de site) Aan het verrijkingswerk zitten regels, als de kinderen niet boven de 80% scoren op toetsen dan komen zij niet in aanmerking voor het verrijkingswerk. Op deze manier worden hiaten voorkomen en de kwaliteit gewaarborgd. Een voorbeeld van de regels waar de kinderen zich aan moeten houden ziet u op de laatste bladzijde.

Als u vragen heeft kunt u mij bereiken op maandag en dinsdag. Ik zal mijn best doen uw vragen zo goed mogelijk te beantwoorden.

Met vriendelijke groet, Marieke van der Zwaan

Regels van spelling:

Regels van taal:

- De leerlingen doen bij de woordenschatlessen alleen mee aan de eerste les van de oneven week.
- Als in het routeboekje staat dat de leerling een activiteit moet maken, dan maakt de leerling de activiteit helemaal.
- Bij opdrachten met een 'vierkantje' en een 'rondje' maakt de (hoog)begaafde leerling altijd de opdracht met een 'rondje'.

Regels van verrijkingswerk:

- Je moet voldoen aan de kerndoelen, zodat je geen hiaten krijgt.
- Als je ergens aan begint maak je het af. Je mag niet halverwege de opdracht stoppen.
- Je kan hulp vragen aan een klasgenoot, je mag in het nakijkboekje kijken of je het antwoord begrijpt, als je het daarna nog niet begrijpt mag je het aan de juf vragen op een moment dat zij geen instructie geeft.
- Je mag het woord 'saai' niet gebruiken. Leg uit wat er aan de hand is. (Is het werk te makkelijk, te moeilijk, je vindt het niet interessant?)

Bijlage 7 Differentiatie²¹

		LANGZAAM	GEMIDDELD	SNEL
TAAL	8:45-9:00	INSTRUCTIE	INSTRUCTIE	VERWERKEN
	9:00-9:15	INSTRUCTIE	VERWERKEN	VERWERKEN
	9:15-9:30	VERWERKEN	VERWERKEN	INSTRUCTIE MORGEN
TAAL	9:30-9:45	INSTRUCTIE	INSTRUCTIE	VERWERKEN
	9:45-10:00	INSTRUCTIE	VERWERKEN	VERWERKEN
	10:00 -10:15	VERWERKEN	VERWERKEN	INSTRUCTIE MORGEN

²¹ Cursusmateriaal Koenderink T. 2011

Bijlage 8 Opbouw verrijking²²

	M	D	W	D	V
Kind 1	KERNDOELEN				
Kind 2	KERNDOELEN				VAK+
Kind 3	KERNDOELEN			VAK+	
Kind 4	KERNDOELEN	VAK+		PLUS+	

²² Cursusmateriaal Koenderink T. 2011